

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Sabina Dočekalová

CHEVRA KADIŠA V ROUDNICI NAD LABEM

Pohled do historie židovské dobročinné činnosti v dlouhém 19. století.

Chevra kadisha in Roudnice nad Labem

A look at the history of Jewish voluntary activities in the long 19th century.

Praha 2021

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní doc. PhDr. Ivaně Ebelové, CSc. za odborné vedení této práce. Jmenovitě děkuji také Archivu Židovského muzea v Praze a jeho pracovníkům, zejména pak panu PhDr. Tomáši Krákorovi. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za podporu v mém badatelském úsilí.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Jablonci nad Nisou, dne 12. 8. 2021

.....

Sabina Dočekalová

Abstrakt (česky)

Instituce Chevra kadiša de-gomlej chasadim, též známá jako Israelské pohřební bratrstvo, provázela židovskou komunitu v Roudnici nad Labem po více než dvě stě padesát let. Své služby však neposkytovala pouze zemřelým, jak by mohlo nesprávně implikovat označení pohřební bratrstvo, nýbrž aktivně participovala na péči o nemocné, umírající a svými četnými charitativními a filantropickými aktivitami se rovněž podílela na pomoci potřebným. Tato práce si klade za cíl přiblížit na příkladu Roudnice nad Labem problematiku Chevry kadiši a seznámit čtenáře nejen s počátky spolku a jeho organizací, ale také s členskou základnou a jejími proměnami v průběhu dlouhého devatenáctého století. Studie dále zpracovává vybrané aspekty instituce Chevra kadiša, jako byla např. její specifická, nezaměnitelné role v rámci židovské obce.

Klíčová slova (česky)

Roudnice nad Labem, Chevra kadiša, pohřební bratrstvo, gemilut chasadim

Abstrakt (anglicky)

The institution of Chevra Kadisha de-gomlei chasadim, also known as Israeli burial fraternity, had accompanied the Jewish Community of Roudnice nad Labem for more than two hundred and fifty years. However, it provided its services not only to the dead, as could be incorrectly implied by the name of the burial fraternity, but also actively participated in the sick care, care for the dying and through its numerous charitable and philanthropic activities also participated in helping the needy. This work aims to approximate the problematics of Chevra Kadisha on the example of Roudnice nad Labem and to acquaint the reader not only with the origins of the society and its organization, but also with the membership base and its changes during the long nineteenth century. The study also deals with selected aspects of the Chevra Kadisha, such as its specific, unmistakable role within the Jewish community.

Key words (in English)

Raudnitz on the Elbe, Chevra Kadisha, burial fraternity, gemilut chasadim

Obsah

| | |
|--|-----------|
| Úvod..... | 9 |
| 1. Charakteristika literatury a pramenů..... | 11 |
| 1.1 Literatura | 11 |
| 1.2 Prameny..... | 13 |
| 2. K vývoji Chevry kadiši..... | 15 |
| 3. Historie židovské obce v Roudnici nad Labem do roku 1914 | 19 |
| 3.1 Nejstarší osídlení | 19 |
| 3.2 Židovská obec v Roudnici nad Labem do roku 1726..... | 20 |
| 3.3 Roudničtí Židé do roku 1914..... | 23 |
| 4. Chevra kadiša v Roudnici nad Labem | 26 |
| 4.1 Otázka vzniku spolku | 26 |
| 4.2 Nejstarší doklady..... | 28 |
| 4.3 Stanovy a možnosti jejich srovnání..... | 35 |
| 4.4 Činnost..... | 36 |
| 4.5 Organizace..... | 38 |
| 4.5.1 Podmínky členství..... | 40 |
| 4.6 Členové..... | 41 |
| 4.6.1 1848..... | 41 |
| 4.6.2 1893..... | 44 |
| 4.7 Spolkové soudnictví..... | 46 |
| 4.8 Spolkové dny | 46 |
| 4.9 Chevra kadiša jako klíčový doplněk židovské obce..... | 47 |
| 5. Chevra našim | 50 |
| 5.1 Organizace..... | 51 |
| 5.2 Poměr ke Svatému spolku | 52 |

| | |
|--|-----------|
| Závěr..... | 53 |
| Seznam pramenů a literatury | 55 |
| Seznam příloh | 60 |

Seznam zkratk

| | |
|---------|---|
| apod. | a podobně |
| atd. | a tak dále |
| AŽMP | Archiv Židovského muzea v Praze |
| č. | číslo |
| fasc. | fascikl |
| fol. | folio |
| Gn | Genesis |
| HBMa | fond Matriky židovských náboženských obcí v českých krajích |
| HBS | Soupisy židů |
| ibid. | ibidem, tamtéž |
| inv. č. | inventární číslo |
| konkr. | konkrétně |
| k. č. | číslo kartonu |
| kn. č. | číslo knihy |
| kr. | krejcar |
| NA | Národní archiv |
| n. | narozen |
| např. | například |
| s. | strana |
| sign. | signatura |
| SokA | Státní okresní archiv |
| SOAL | Státní oblastní archiv Litoměřice |
| tzv. | takzvaný |
| zl. | zlatý |
| ŽNO | Židovská náboženská obec |

Úvod

Spolek Chevra kadiša gmilut chasadim („Svaté bratrstvo¹ těch, kteří konají skutky milosrdenství“), známý spíše pod nepřesným, leč hojně užívaným označením „Pohřební bratrstvo“, představoval již od svého vzniku v období raného novověku jeden z klíčových doplňků židovské obce. Společenství se, jak napovídá jeho název, předně identifikovalo s *gmilut chasadim*² jako s všeobecně přijímanou sociální hodnotou a z této skutečnosti inferovalo své právo na existenci. V prvním století existence (Jacob Marcus období datuje mezi lety 1564 a 1655)³ byly aktivity spolku soustředěny především na jeden z aktů skutečné, nezištné lásky (*chesed šel emet*), a to na zajištění řádného židovského pohřbu.⁴ Jedním z důvodů bratrstev byla snaha pomoci pozůstalým v době jejich hlubokého zármutku. Společenství na sebe brala úkol pohřbívat mrtvé, aby tak uchránila pozůstalé před další bolestí a utrpením.⁵ Na přelomu sedmnáctého a osmnáctého století se pak pro tuto instituci stává vedle pohřbívání a péče o zesnulé charakteristické též poskytování duchovních benefitů a péče o nemocné i charitativní činnost. Z této doby pochází první epigrafické památky, jež spolehlivě dokládají působení Chevry kadiši de-gomlej chasadim v Roudnici nad Labem (vzhledem k obsáhlosti názvu bude dále v souvislosti s bratrstvem užívat zkrácené formy jména organizace).

Problematika instituce Chevra kadiša není v kontextu světové ani české historiografie dějin židovského národa neznámá. V České republice je však obecně nízký zájem o tematiku téměř výlučně soustředěn okolo pražské Chevry kadiši, ať už se jedná o rozbor stanov, zmapování historie spolku či popis jeho rituálních zvyklostí. Cílem předkládané práce je na příkladu Svatého spolku v Roudnici nad Labem

¹ Též Svatý spolek či Svaté společenství. Původní, aramejský název spolku Chevra kadiša (חברא קדישא) se dále objevuje v různých regionálních variacích. Časté jsou v našem prostředí hebrejské ekvivalenty Chevura kadiša (חבורה קדישה) či Chevra kedoša (חברה קדישה). Od poslední třetiny sedmnáctého století se ke jménu spolku přidává také *gmilut (gomlej) chasadim*. Z Chevry kadiši se stává Chevra kadiša gemilut chasadim „Svaté bratrstvo těch, kteří prokazují skutky milosrdenství“. Samotná název pak vychází z knihy Genesis: „Prokaž mi milosrdenství a věrnost. Nepohřbívej mě prosím v Egyptě“ (Gn 47:29). In: Pavla DAMOHORSKÁ a Bedřich NOSEK, *Židovské tradice a zvyky*, Praha 2010, s. 132; Iva STEINOVÁ, *Maceva: židovský náhrobek a symbolika jeho výzdoby ve světle tradice = Matzeva: the Jewish tombstone and the symbolism in the light of tradition*, Praha 2011, s. 15.

² גמילות חסדים, dobročinné skutky, základní společenská ctnost. Na rozdíl od *cedaky* (prostě “dobročinnosti”) je *gmilut chasadim* jedním z předpisů, který nemusí mít stanovený rozsah. In: Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, Bedřich NOSEK, Leo PAVLÁT a Daniel ZISS, *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*, Praha 1992, s. 38–39. Srov. Pavel SLÁDEK, *Malá encyklopedie rabínského judaismu*, Praha 2008, s. 79.

³ Jacob Rader MARCUS, *The Triesch Hebra kadisha*, Cincinnati 1946, s. 4.

⁴ O tomto svědčí také skutečnost, že bratrstva vzniklá v rozmezí let 1564 a 1655 sama sebe zpravidla nazývala jako *kabranin* – hrobníci. In: Jacob Rader MARCUS, *The Triesch Hebra Kaddisha*, s. 4.

⁵ Hayym SCHAUSS, *The lifetime of a Jew throughout the ages of Jewish history*, New York 1950, s. 244–245.

přiblížit problematiku instituce Chevra kadiša a současně upozornit na badatelské možnosti, které pro studium společenství skýtají nejen prameny vzniklé z přímé činnosti spolku, ale také prameny epigrafické a prameny vrchnostenské a úřední provenience. S ohledem na stav dochování pramenné základny a na skutečnost, že je v dostupné literatuře akcentován obraz raně novověké Chevry kadiši, se práce časově soustředí do období tzv. dlouhého devatenáctého století (1789–1914). Výjimku představuje kapitola pojednávající o počátcích roudnického bratrstva – považuji za důležité zde upozornit na jeho dlouholetou tradici.

V souvislosti s cílem práce se dále pokusím nalézt odpovědi na následující otázky: Kdy se datují počátky roudnické Chevry? Lze vznik a proměny spolku zařadit do kontextu vývoje Svatých sdružení? Jaká byla interní organizace sdružení? Za předpokladu, že jsou členové Chevry reprezentanty morální elity židovské obce, jaké bylo složení členské základny? Jsou zde možnosti srovnání stanov roudnického bratrstva se stanovami jiných Chevrot?

Práce je členěna do celkem pěti kapitol. Úkolem první kapitoly je rozbor literatury a archivních pramenů, na základě nichž studie vznikla. Následující kapitola je čistě teoretická a zabírá se vývojem instituce Svatého společenství. Třetí kapitola přibližuje historii židovské obce v Roudnici n. L. do roku 1914. Vzhledem k tématu práce zde kladu zvláštní důraz na demografický a sociální vývoj roudnické židovské populace. Těžiště práce leží ve čtvrté kapitole, zaměřené na vybrané aspekty Chevry kadiši (*takanot*,⁶ dobročinná činnost, organizace, vnitřní hierarchizace a specifická role v rámci židovské obce). Úkolem páté kapitole je pak představit ženský ekvivalent roudnické Chevry kadiši – Chevru našim.

Co se týče technického provedení studie, u přepisu hebrejských výrazů a jmen se řídím pravidly pro zjednodušenou fonetickou transkripci navrženými Pavlem Čechem a Pavlem Sládkem v článku: *Transkripce a transliterace hebrejštiny: Základní problémy a návrhy jejich řešení*.⁷ Jednoslovné i víceslovné termíny jsou (s výjimkou plurálu) skloňovány.

Na předkládanou práci je aplikována metoda analýzy a syntézy, metoda analogie a metoda dedukce, na jejímž základě formuji vlastní závěry.

⁶ Též *tekanot*, stanovy.

⁷ Pavel ČECH a Pavel SLÁDEK, *Transkripce a transliterace hebrejštiny: Základní problémy a návrhy jejich řešení*, in: *Listy filologické* 132 (3/4), 2009.

1. Charakteristika literatury a pramenů

1.1 Literatura

V současné době neexistuje žádná monografie, jejímž primárním účelem by bylo podat syntetický výklad historie a vývoje instituce Chevra kadiša.⁸ Ucelený vhled do problematiky však poskytují vybrané kapitoly díla Sylvie-Anne Goldbergové *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Sixteenth-Century Prague*⁹ či publikace *The Triesch Hebra Kadisha*¹⁰ od Jacoba Radera Marcuse.¹¹ Za zmínku stojí též podnik *Encyclopaedia Judaica*.¹² Co se týče publikací domácích, obecné informace, nejen o historickém vývoji a rituálních zvyklostech Chevry kadiši, byly čerpány z knihy Pavly Damohorské a Bedřicha Noseka *Židovské tradice a zvyky*.¹³ Na dané téma lze rovněž nalézt stručné odkazy ve všeobecně popisných syntézách, jako je *Historie Židů v Čechách a na Moravě* od Tomáše Pěkného.¹⁴

Jak jsem již naznačila, systematictějšímu badatelskému zájmu se v České republice těší snad pouze pražské Svaté bratrstvo. Dokladem toho může být např. diplomová práce Pavly Martiňákové *Pražská Chevra kadiša* z roku 2000.¹⁵ Obdobné téma pak bylo zpracováno v rámci práce Marka Bárty *Statuta pražského židovského pohřebního bratrstva* a práce Kateřiny Svobodové *Chevra Kadiša v Praze (židovské pohřební zvyklosti)* z roku 2002.¹⁶ Mimopražská bratrstva se v současnosti nacházejí na okraji badatelského zájmu. Na počátku minulého století byla věnována jistá pozornost

⁸ Dané téma je méně či více obsírně zpracováno v rámci nejrůznějších historicko-etnologických publikací, zabývajících se tématem smrti a pohřbíváním v judaismu. Za všechny jmenujme např.: David Charles KRAEMER, *The Meanings of Death in Rabbinic Judaism*, London 2000; Rachel HALLOTE, *Burial, and Afterlife in the Biblical World*, New York 2001. Z česky psaných knih, které lze začlenit do této kategorie uveďme např.: Jaroslav Achab HAIDLER, *Židovské hřbitovy a pohřbívání*, Praha 2019; Arno PAŘÍK a Vlastimila HAMÁČKOVÁ, *Pražské židovské hřbitovy: Prague Jewish cemeteries = Prager jüdische Friedhöfe*, Praha 2008; Jiří FIEDLER a Arno PAŘÍK, *Staré židovské hřbitovy*, Praha 1991.

⁹ Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Sixteenth through Nineteenth-Century Prague*, Berkley and Los Angeles, California 1996. V originále: Sylvie-Anne GOLDBERG, *Les deux rives du Yabbok: la maladie et la mort dans le judaïsme ashkénaze : Prague XVIe-XIXe siècle*. Les Éditions de Cerf 1989.

¹⁰ Jacob Rader MARCUS, *The Triesch Hebra kadisha*, Cincinnati 1946.

¹¹ Jeho dílo *Communal Sick-Care in the German Ghetto*, které se co se problematiky židovské dobročinnosti týče řadí k nejvíce eruditivním, je, bohužel, v České republice nedostupné: Jacob Marcus RADER, *Communal Sick-Care in the German Ghetto*, Cincinnati 1947.

¹² Louis Isaac RABINOWITZ, *Hevra (Havurah) Kaddisha*, in: *Encyclopaedia Judaica*, Vol. 9 Her-Int, Jerusalem 2007, s. 81–82. Z česky vydaných encyklopedií uveďme např.: Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, Bedřich NOSEK, Leo PAVLÁT a Daniel ZISS, *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*, Praha 1992; Pavel SLÁDEK, *Malá encyklopedie rabínského judaismu*, Praha 2008.

¹³ Pavla DAMOHORSKÁ a Bedřich NOSEK, *Židovské tradice a zvyky*.

¹⁴ Tomáš PĚKNÝ, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, Praha 2001.

¹⁵ Pavla MARTIŇÁKOVÁ, *Pražská Chevra kadiša*. Praha: 2000. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Husitská teologická fakulta. Katedra bibliistiky a judaistiky.

¹⁶ Kateřina SVOBODOVÁ, *Chevra Kadiša v Praze (židovské pohřební zvyklosti)*. Praha: 2002. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Jana Doležalová.

několika moravským Chevrám (Boskovice,¹⁷ Ivančice, Rousínov, Znojmo)¹⁸, a to převážně formou článků v odborných periodikách. Tato pojednání však až na jednu výjimku sestávají výhradně z popisu dochovaných *takanot* a zpravidla si nekladou žádné ambicióznější cíle.

Ani v rámci snažení postihnout, byť stručně, historii židovské obce v Roudnici n. L., nelze nalézt pevnou oporu v literatuře. Nejstarší historie roudnických Židů byla zpracována Richardem Federerem do podoby několika článků populárně-vzdělávacího charakteru otištěných v *Kalendáři česko-židovském*.¹⁹ Jejich slabinou je však absence řádných odkazů na používané prameny. Stručný příspěvek k dějinám roudnických Židů byl otištěn ve sborníku *Die Juden und Judengemeinden Böhmens in Vergangenheit und Gegenwart*, editovaném Hugo Goldem.²⁰ Za zmínku zde stojí také článek Václava Pěšáka publikovaný v *Ročence Společnosti pro Dějiny Židů v Československé republice*.²¹ Z novějších publikací uveďme např. *Židovské památky v Čechách a na Moravě* od Jiřího Fiedlera a již zmiňované dílo Tomáše Pěkného *Historie Židů v Čechách a na Moravě*.²² Roudnickou židovskou obcí se v současné době zabývá Hana Legnerová. Její příspěvky týkající se samosprávy roudnické židovské obce a hospodářských a sociálních dějin místní komunity, otištěné v časopisu *Judaica Bohemiae*, představují cenný zdroj informací k raně novověké historii roudnických Židů.²³

¹⁷ Isidor REICH, *Geschichte der Chewra Kadisha zu Boskovice: Aus Anlass des 125. Jahrzeitages des Machzis-Haschekel ... 5691-193*, Boskovice 1931.

¹⁸ Heinrich FLESCHE, *Zur Geschichte des mährischen Heiligen Vereins (Chewra Kadischa)*, in: Jahrbuch der Jüdisch-literarischen Gesellschaft 21, Frankfurt am Main 1930, s. 217–258; Heinrich FLESCHE, *Das Alte Chewra Kadisha Protokoll der Gemeinde Eibenschitz*, in: Hikkis jüdischer Volkskalender für das Jahr 5684 23, 1923, s. 61–71; Heinrich FLESCHE, *Die Statuten der Chewra Kadischa Neu-Raussnitz*, in: Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums, Frankfurt am Main 1926 70, s. 167–181; Isidor REICH, *Slavnostní spis u příležitosti 60letého trvání dobročinného spolku Chewra kadisha židovské náboženské obce ve Znojmě*, Znojmo 1929.

¹⁹ Richard FEDERER, *Episoda z dějin židů roudnických*, in: Kalendář česko-židovský 40, Praha 1920/1921, s. 19–23; Richard FEDERER, *Kterak zachránili židé Roudnici*, in: Kalendář česko-židovský 41, Praha 1921/1922, s. 106–112; Richard FEDERER, *O roudnických židech za války třicetileté a po ní*, in: Kalendář česko-židovský 42, Praha 1923/1924, s. 43–56; Richard FEDERER, *Roudničtí židé po třicetileté válce. Roudničtí rabíni*, in: Kalendář česko-židovský 44, Praha 1924/1925, s. 180–192; Richard FEDERER, *Závěrečná kapitola o židech roudnických*, in: Kalendář česko-židovský 46, Praha 1926/1927, s. 182–198.

²⁰ E. F. LÖWY, *Dějiny Židů v Roudnici nad Labem*, in: Hugo GOLD (ed.), *Die Juden und Judengemeinden Böhmens in Vergangenheit und Gegenwart*, Prag/Brünn 1934, s. 522–528.

²¹ Václav PĚŠÁK, *Die Judengemeinde zu Raudnitz a. d. Elbe im Jahre 1726*, in: Společnost pro dějiny Židů v Československé republice 4, Praha 1932, s. 333–352.

²² Tomáš PĚKNÝ, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*.

²³ Hana LEGNEROVÁ, *Self Government of Jewish Communities in Nobility-Owned Towns in the Second Half of the Seventeenth and Beginning of the Eighteenth Centuries – Roudnice nad Labem (Raudnitz), Postoloprstý (Postelberg) and Údlice (Eidlitz)*, in: *Judaica Bohemiae* 39, Praha 2004, s. 5–32; Hana LEGNEROVÁ a Petr KOPIČKA, *Social and Economic Relations, in the Town of Roudnice nad Labem (Raudnitz), 1592–1619*, in: *Judaica Bohemiae* 41, Praha 2005, s. 5–43.

1. 2 Prameny

Předkládaná bakalářská práce vychází z pramenné základny několika proveniencí. Stěžejním zdrojem archivních pramenů se stal archivní *fond Židovské náboženské obce Roudnice nad Labem* deponovaný Archivem Židovského muzea v Praze. Pro účely předkládané práce byl primárně využit pramenný materiál vzniklý z přímé činnosti spolku Chevra kadiša.²⁴ Dále jsem zpracovávala archivní materiály, jejichž původcem byla židovská náboženská obec a jiné instituce. Klíčovým prostředkem pro zmapování organizační struktury společenství byly jeho stanovy, *takanot*. Pro roudnickou Chevru se dochovaly *takanot* z let 1864, 1892 a 1898.²⁵ V nich je detailně definována činnost spolku, jsou zde zakotvena členská práva a povinnosti, interní hierarchie apod. Hlavní pramen ke studiu početního vývoje členské základny a částečně také ke zkoumání socioekonomického statusu jednotlivých členů bratrstva představují *Knihy členské* a *Knihy pokladní*. Pro zmapování členské struktury (zejména s ohledem na hospodářské a sociální postavení jednotlivců) jsem v první řadě využívala *Knihy pokladní z let 1848–1893*²⁶ (hebrejsky a německy psané), sloužící k evidenci peněžitých příspěvků *pidjon nefes*²⁷. Za důležité téma související s činností Chevry lze rovněž považovat vzájemnou interakci mezi spolkem a židovskou obcí. K hlubšímu poznání této problematiky slouží zejména *Knihy zápisů ze schůzí židovské náboženské obce* (1867–1879, 1897–1915)²⁸ a *Knihy zápisů ze schůzí Chevry kadiši z let 1846–1898*²⁹ (hebrejsky a německy psaná, místy jidiš). Tato kniha zajisté představuje také důležitý pramen ke studiu agendy Svatého společenství. Dále jsem pracovala se spisovým materiálem bratrstva (1868–1914), sestávajícím především z dokumentů účetního charakteru. Co se týče Chevry našim, ženského protějšku Svatého spolku, z její přímé činnosti jsou, bohužel, dochovány pouze *takanot* z roku 1879³⁰ a mizivé množství účetního materiálu.

Pramenný materiál z činnosti roudnického bratrstva je, bohužel, dochován jen neúplně, což se odráží také na této práci. Pro detailnější seznámení se s členskou

²⁴ Fond ŽNO Roudnice nad Labem obsahuje pramenné materiál také k dalším židovským spolkům, např. ženský spolek Chevra našim, Bikur cholim, Talmud Tora a Spolek pro udržování hrobů.

²⁵ Archiv Židovského muzea v Praze (dále jen AŽMP), ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1864*, sign. 20121; *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1892*, sign. 28703, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1898*, sine sign.

²⁶ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Knihy pokladní/seznam členů/ 1848–1893*, sign. 53089.

²⁷ פדיון נפש, “výkupné za duši” nebo také věnování na památku zádušní. Povinný spolkový příspěvek, tradičně vybírán v den pokání. Jeho výše byla individuální a odvíjela se od konkrétních finančních možností jedince.

²⁸ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *ŽNO. Zápis schůzí 1867–1879*, sign. 20509; *ŽNO. Zápis schůzí 1897–1915*, sign. 53081.

²⁹ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Zápis schůzí 1846–1898*, sign. 53148.

³⁰ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Stanovy CH. K. a nadační spisy 1862–1891*, sign. 34660.

základnou spolku bylo např. možné plně využít pouze jeden pramen. Tento problém se však, soudě dle stavu dochování fondů jiných židovských náboženských obcí, týká bez výjimky všech mimopražských Svatých spolků.

Zajímavý a přínosný zdroj pramenného materiálu představuje také archivní *fond českého zemského židovstva* (Landesjudenschaft), rovněž spravovaný Archivem Židovského muzea v Praze. Pro účely této studie jsem využila soupisů vybrané zemské kontribuce z první a druhé poloviny osmnáctého století.

Pro zmapování historie židovské komunity v Roudnici n. L. byla vedle skrovné literatury důležitá judaika uložená v prvním oddělení Národního archivu v Praze, konkr. ve fondech *Stará a Nová manipulace, Česká komora a Staré české místodržitelství*. V rámci studia demografického vývoje roudnické židovské komunity a snahy o detailnější rozbor členské základny Svatého spolku jsem rovněž pracovala s *centrálními soupisy Židů*,³¹ *knihami familiantů*³² a *matrikami židovské náboženské obce Roudnice nad Labem*.

Cenné prameny, analogické k *centrálním soupisům Židů*, skrývá též *fond Velkostatek Roudnice nad Labem* deponovaný Státním oblastním archivem v Litoměřicích.

Pro účely předkládané práce byly v neposlední řadě využity také prameny epigrafické, totiž texty na náhrobcích nacházejících se na Starém židovském hřbitově v Roudnici n. L. Přepisy většiny z nich vytvořil před několika lety Jaroslav Achab Haidler, jemuž tímto děkuji za jejich poskytnutí.³³ Rovněž mu tímto děkuji za možnost využití několika fotografií náhrobků, jejichž je autorem. Současný stav hřbitova mi, bohužel, nedovoluje opatřit tuto práci vlastní fotodokumentací.

³¹ NA, Soupisy Židů (dále jen HBS), *Soupis Židů z roku 1811*, inv. č. 108, kn. č. 6.

³² Ivana EBELOVÁ (ed.), *Soupis židovských familiantů v Čechách z roku 1783*, Praha 2008.

³³ Viz <http://chewra.com/keshetnew/>

2. K vývoji Chevry kadiši

Bádání o kořenech Chevry kadiši je předmětem dlouhodobé odborného zájmu. Nejčastěji se lze setkat s názorem, že prvky vznikajícího společenství můžeme pozorovat již v talmudských dobách.³⁴ Někteří³⁵ je datují do doby před druhým churbanem³⁶ (70 n. l.) či do období povstání Bar Kochby v letech 132–135 n. l.³⁷ Část historiků, neuznávající hypotetickou návaznost na pohřební bratrstva prvních století našeho letopočtu, je pak přesvědčena o výhradním vlivu středověkých křesťanských cechů na konstituování této organizace.³⁸

Pavla Damohorská uvádí, že „za první základní zprávu o ní (Chevře) bývá považován citát z traktátu *Mo'ed katan 27b*: *Když rabi Hammuna (zemřel cca 320 n. l.) šel do Daromoty,*³⁹ *zpozoroval, že se někteří lidé účastnili svých běžných povolání, chtěl je tedy exkomunikovat. Pak ale zjistil, že ve městě byl spolek, jenž takové služby vykonával*“.⁴⁰ Dále je v souvislosti s hypotézou o starším původu Chevry hojně citována také barajta v traktátu *Bava Batra 8a*, kde se dočteme, že každý, kdo pobýval ve městě devět měsíců a déle, musel složit poplatek za pohřbení mrtvých. Za zde zmínku stojí i tzv. menší traktát *Semachot* (zvaný též *Evel rabati*) ze třetího století n. l. obsahující popis některých pohřebních rituálů. Tehdy, snad v rané fázi svého vzniku, nebyla Chevra ještě organizovanou společností, nýbrž příležitostně se sdružující skupinou lidí. Pohřební bratrstva této doby dle Hayyima Schausse „oznamovala úmrtí, umývala a oblékala mrtvá těla, najímala nosiče, hudebníky, plačky a řečníky a obecně se zasloužila o náležitý průběh pohřbu“.⁴¹

Chevra kadiša v omezeném slova smyslu se objevuje na počátku čtrnáctého století v Německu a ve Španělsku.⁴² Nazývala se *Chavura* (tímto termínem Talmud označuje

³⁴ K hypotéze o původu Chevry kadiši v talmudských dobách např. Salo W. BARON, *The Jewish Community*, Philadelphia 1942, s. 352–354; 5; Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 83; Hayyim Schauss, *The lifetime of a Jew throughout the ages of Jewish history*, s. 244–24

³⁵ Např. Marcus N. Adler, Meir Friedmann a Hayyim Schauss.

³⁶ Churban, označuje zničení prvního i druhého Jeruzalémského chrému. In: Pavel SLÁDEK, *Malá encyklopedie rabínského judaismu*, s. 104.

³⁷ Viz Jana HORÁKOVÁ, *Diskuze o talmudickém původu Chevra kadiša v časopisech Allgemeine Zeitung des Judenthums, Die Neuzeit a Oesterreichische Wochenschrift*, in: *Theatrum Historiae* 22, Pardubice 2018.

³⁸ Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 83.

³⁹ Při příchodu do Daromoty zaslechl rabi Hammuna zvuk šofaru oznamující něčí smrt. Viděl, že někteří členové komunity nepřerušili své práce, aby vzdali poctu zemřelému. Chtěl tedy nad místem vyhlásit klatbu. Obyvatelé města jej však informovali, že je ve městě „chevra“, která na sebe vzala povinnost zaopatřit zemřelé. In: Louis Isaac RABINOWITZ, *Hevra Kaddisha*, in: *Encyclopaedia Judaica*, s. 81.

⁴⁰ Pavla DAMOHORSKÁ a Bedřich NOSEK, *Židovské tradice a zvyky*, s. 132.

⁴¹ Hayyim SCHAUSS, *The lifetime of a Jew throughout the ages of Jewish history*, s. 245.

⁴² Louis Isaac RABINOWITZ, *Hevra (Havurah) Kaddisha*, in: *Encyclopaedia Judaica*, s. 82.

společenství či bratrstvo). Mimo to, že zajišťovala veškeré činnosti související s pohřbem, poskytovala také jistou formu duchovní útěchy pozůstalým – prvních sedm dní recitovali její členové společně s minjanem⁴³ v truchlící domácnosti žalmy.⁴⁴ Chevra měla též důmyslný systém poplatků za pohřební výlohy, který reflektoval ekonomické postavení rodiny zemřelého. Služby a výhody spolku se však vztahovaly pouze k jeho členům. Nicméně, jak uvádí Pavla Damohorská: „o spolku jménem chevra kadiša existují zprávy až od 16. století“.⁴⁵ Jak bylo výše zmíněno, část historiků, reprezentovaná Jacobem R. Marcusem, je toho názoru, že Chevra kadiša jako dobročinný spolek (jak jej známe z období raného novověku) byla vytvářena zejména po vzoru německých křesťanských cechů.⁴⁶ Sylvie Goldbergová se naopak domnívá, že se Chevra kadiša konstitovala spíše pod vlivem charitativních organizací známých ze sefardských komunit.⁴⁷ Marcus i Goldbergové se však shodují na tom, že do šestnáctého století nebyla organizace typu Chevry kadiši v aškenázském prostředí známá.⁴⁸ Instrukce Chevra kadiša ve smyslu bratrstva, které na sebe vzalo posvátnou povinnost pohřbívání všech členů komunity, se v aškenázském prostoru poprvé objevuje v druhé polovině šestnáctého století.⁴⁹ První byla založena Eleazerem Aškenazim v Praze roku 1564. Brzy na to jsou obdobná bratrstva zakládána také v německých oblastech (1597; Frankfurt, 1609; Worms, 1621; Metz, atd.).⁵⁰ Sociální akt pohřbívání dále získává náboženský stimul v souladu s přesvědčením, že není rozdíl mezi náboženskými a sociálními institucemi, přinejmenším v jejich motivaci.

Instrukce Chevry kadiši patrně byla, jak se domnívá Jakob Katz, produktem života ve velkých městech, jako byla např. Praha či Frankurt, kde „početnost populace

⁴³ *minjan*, shromáždění minimálně deseti nábožensky dospělých mužů, nutné k provádění veřejných pobožností. In: Pavel SLÁDEK, *Malá encyklopedie rabínského judaismu*, s. 155.

⁴⁴ Hayyim SCHAUSS, *The lifetime of a Jew throughout the ages of Jewish history*, s. 256.

⁴⁵ Pavla DAMOHORSKÁ a Bedřich NOSEK, *Židovské tradice a zvyky*, s. 132.

⁴⁶ Jacob R. Marcus poukazuje např. na skutečnost, že vnitřní struktura Chevry kadiši téměř kopíruje cechovní hierarchizaci. In: Jacob Rader MARCUS, *The Triesch Hebra Kaddisha*, s. 4.

⁴⁷ Dle S. Goldbergové komunitní model Iberského poloostrova více zrcadlil model křesťanské společnosti a židovské charitativní organizace zde byly zakládány souběžně s křesťanskými již od 13. století. Ve 14. a 15. století již byly rozšířeny do většiny *kehilot*. Po vyhnání Židů ze Španělska a Portugalska se idea charitativních spolků šíří do Itálie. Nejdříve ve Ferrara, poté roku 1516 v Modeně, byla založena Chevra Gemit Chasadim, mající na starosti návštěvu nemocných, umírajících i pohřební záležitosti komunity. In: Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 85–86.

⁴⁸ Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 85; Jacob Rader MARCUS, *The Triesch Hebra Kaddisha*, s. 172. Srov. Pavla DAMOHORSKÁ a Bedřich NOSEK, *Židovské tradice a zvyky*, s. 132.

⁴⁹ Louis Isaac RABINOWITZ, *Hevra Kaddisha*, in: *Encyclopaedia Judaica*, s. 83.

⁵⁰ Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 91.

bránila členům komunity přilnout ke starostem, potřebám konkrétních jedinců“.⁵¹ Také Jacob R. Marcus míní, že ve městech jako Worms a Mainz, která počátkem sedmnáctého století pojímala několik stovek Židů, mohla být hlavním motivem pro založení Chevry kadiši snaha o poskytnutí řádného pohřbu všem členům obce.⁵² Zároveň je však toho názoru, že se tak stalo za přispění teologických a filozofických myšlenek luriánské kabaly, které byly v aškenázském prostředí šířeny sefardskými exulanty.⁵³ Rovněž v případě vzniku pražské Chevry nelze vyloučit jistý vliv kabalistického hnutí, ačkoliv kolem poloviny šestnáctého byla luriánská kabala mezi židovským obyvatelstvem našich zemí jen málo rozšířena.⁵⁴ Podle pražského vzoru byla instituce Chevry kadiši zakládána ve všech českých a moravských židovských obcích.⁵⁵ Často se rozšířila do menších, méně anonymních společenství, která na jejich činnost přímo nezávisela.⁵⁶ Druhá nejstarší Chevra kadiša v Čechách byla zřízena v Kolíně stanovami z roku 1610. Kolín, nazývaný někdy „židovským městem“, čítal v polovině sedmnáctého století již 390 židovských obyvatel.⁵⁷ Zřízení tamní organizace tak zřejmě představovalo praktickou nutnost.

Trvá další století, než se z Chevry kadiši stává „Svaté bratrstvo“, které vedle pohřbívání učinilo integrální součástí své práce také duchovní péči a péči o nemocné.⁵⁸ Jacob R. Marcus se domnívá že pro bratrstva ve střední Evropě se péče o nemocné a „duchovní benefity“ vedle pohřebních záležitostí stávají typickými až v první čtvrtině osmnáctého století.⁵⁹ Tento vnitřní vývoj má být vyjádřen také změnou jména – v poslední třetině sedmnáctého století se k názvu přidává také „*gmilut chasadim*“ (konání skutků milosrdenství). Tato druhá vývojová fáze je dle Jacoba R. Marcuse zhruba ohraničena léty 1655 a 1750.⁶⁰

Po druhé polovině osmnáctého století dochází u Chevry kadiši k dalším změnám týkajícím se její činnosti. Péči o nemocné nyní v řadě kehilot přebírají nově vytvářené spolky Chevra Bikur cholim (návštěva nemocných). V druhé polovině

⁵¹ Jacob KATZ a Bernard Dov COOPERMAN, *Tradition and crisis: Jewish society at the end of the Middle Ages*, s. 134.

⁵² Jacob Rader MARCUS, *The Communal Sick-Care in the German Ghetto*, s. 64.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Ibid.*, s. 91.

⁵⁵ Arno PAŘÍK a Vlastimila HAMÁČKOVÁ, *Pražské židovské hřbitovy: Prague Jewish cemeteries = Prager jüdische Friedhöfe*, Praha 2008, s. 7.

⁵⁶ Iva STEINOVÁ, *Maceva: židovský náhrobek a symbolika jeho výzdoby ve světle tradice = Matzeva : the Jewish tombstone and the symbolism of its decoration in the light of tradition*. Praha 2011, s. 15.

⁵⁷ Tomáš PĚKNÝ, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 287.

⁵⁸ Jacob Rader MARCUS, *The Triesch Hebra Kaddisha*, s. 2.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ *Ibid.*

osmnáctého a především v devatenáctém století pak vedle Bikur cholim vzniká ve větších obcích řada vedlejších, specializovaných spolků. V Praze to byly např. Spolek zbožných žen neboli Chevra našim cidkanijot či „Spolek kmotrů“ Sandekeos.⁶¹

⁶¹ Eliáš KATZ, *Chevra Kadiša*, in: *Věstník ŽNO* 15, Praha 1953, s. 3.

3. Historie židovské obce v Roudnici nad Labem do roku 1914

3.1 Nejstarší osídlení

Přesné počátky židovského osídlení v Roudnici nad Labem (רודניץ)⁶² nejsou známy. Podle tradice sídlila v Roudnici vedle Kolína, Mladé Boleslavi (Bumsla) a Náchodu jedna z nejstarších mimopražských židovských komunit.⁶³ Maria Tischlerová řadí Roudnici do seznamu devadesáti osmi židovských obcí vzniklých do roku 1519.⁶⁴ Tomáš Pěkný (a publikace z něj vycházející) uvádí jako nejstarší známý doklad⁶⁵ o usídlení až zprávu o rozsáhlém loupeživém pogromu z listopadu roku 1541, k němuž došlo nejen v Roudnici, ale např. také v Litoměřicích, Žatci,⁶⁶ nebo v Nymburku.⁶⁷

Protižidovské výtržnosti, jež se udály v patnáctém roce vlády Ferdinanda I. Habsburského (1526–1564), byly reakcí na vypovězení židovského obyvatelstva z českého království. Židé měli na základě zářijového usnesení sněmu opustit zemi do 11. listopadu.⁶⁸ Roku 1545 jim byl povolen návrat. K druhému pokusu o vyhoštění došlo o dva roky později. Trvalý návrat do Čech umožnil Židům až Maxmilián II. (1564–1576). Demografický vývoj židovské populace v českých zemích byl v šestnáctém století více než čímkoliv jiným ovlivněn právě

⁶² Roudnice nad Labem leží na levém břehu řeky Labe. Svůj název odvozuje od zde vyvěrajícího rudného pramene. Městečko Roudnice bylo založeno na konci třináctého století biskupem Tomášem z Bechyně. Starší literatura zpravidla klade (opírajíc se o falzum z roku 1194) počátky Roudnice jako města do konce dvanáctého století. Roudnické panství odedávna náleželo pražskému biskupskému, později arcibiskupskému stolci. Tak tomu bylo až do roku 1431, kdy byla Roudnice n. L. spolu s celým panstvím arcibiskupem Konrádem Zvolským ze Zvole zastavena hejtmanu Janu ze Smiřic. Po jeho smrti panství získal Zdeněk ze Šternberka, vůdce Jednoty zelenohorské. Roku 1467 byla Roudnice dobyta Jiřím z Poděbrad a stala se královským městem. Za vlády Vladislava II. Jagellonského získala právo pořádání výročního trhu, roku 1502 již dvou. Řídila se právem magdeburským (litoměřickým). Mezi lety 1528–1540 se nájemcem roudnického panství stala roudnické obec. Vzhledem k hospodářskému vyčerpání, zapříčiněném rozsáhlým požárem roku 1534, byla nucena vzdát se držby. Panství tak roku 1540 získal Karel Dubanský z Duban, který Roudnici potvrdil dosavadní privilegia a svobodu víry.

In: Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2011, s. 391–393, 401.

⁶³ Pro tato čtyři města se v židovských kruzích vžilo pojmenování korban, oběť (na základě akronymu ןקרב). In: Jan HERMAN a Meir LAMED, *Bohemia*, in: Encyclopaedia Judaica 4, Jerusalem 2007, s. 39.

⁶⁴ Maria TISCHLER, *Böhmische Judengemeinde 1348–1519*, in: Ferdinand SEIBT (ed.): *Die Juden in den böhmischen Ländern*, München/Wien 1983, s. 56.

⁶⁵ O přítomnosti Židů v Roudnici, ať už trvalé či dočasné, rovněž zápis v soudní knize Žatce z šestého listopadu 1528 zprostředkovávající svědectví „Isaka, Žida z Roudnice“, který prodal v Žatci své dva domy: „...Jakož jest Isak, Žid z Roudnice, prodal duom svojoj vedle Chajma, měsíčnicka, Žalmanovi, sklenářovu synu, tejj Isak vzdal jest ten duom listem pánuov Roudnických pod pečeti témuž Žalmanovi v těch právech a mezích, jak sám jej držel ...“ In: Bohumil BONDY a František DVORSKÝ (ed.), *K historii Židů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I, 906-1620*, Praha 1906, s. 246.

⁶⁶ Viz NA, Stará manipulace, sign. J 4/58, k. č. 948.

⁶⁷ Tomáš PĚKNÝ, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 293. Tomáš Pěkný zde vychází z díla Václava Vladivoje Tomka „*Dějepis města Prahy*“, v němž, bohužel, není původní pramen citován. In: Václav Vladivoj Tomek, *Dějepis města Prahy*, Praha 1897, s. 216.

⁶⁸ Alexandr PUTÍK, *Dějiny židů v českých zemích v 10.-18. století*, Praha 2015, s. 30.

výše popsanými událostmi, totiž produkty židovské politiky císaře Ferdinanda I. vyznačující se značnou ambivalencí a nevyzpytatelností.⁶⁹ Většina uprchlíků našla v oněch neklidných letech azyl v Polsku. Co se týče roudnických Židů, je patrné, že se, přinejmenším někteří z nich, začínají usazovat v nedalekých šlechtických doménách (např. Libochovice, Lovosice).

Ačkoliv nelze reálně blíže určit, jak velmi byla roudnická komunita pogromem dotčena, v šedesátých letech šestnáctého století již nelze mít pochyby o tom, zda přežila. Roudnické Židy zmiňuje např. „*Výtah z duochodov panství Raudniczkého, co jest se sešlo za léto 1560*“.⁷⁰ Toho roku odevzdali mouku v hodnotě pěti kop míšeňských grošů. Z října a listopadu roku 1566 je dále dochována korespondence, konkr. tři misivy, roudnického hejtmana a Jana Wicklera, úředníka na Roudnici, týkající se hospodářské činnosti Židů ve městě.⁷¹ Bližší představy o velikosti (a snad také o významu) roudnické židovské obce za časů ostrožského knížete Konstantina a jeho ženy Žofie (1566–1570) je rovněž možno získat z dochovaného soupisu (neúplného) plátců židovské daně z roku 1570. Z Roudnice n. L. odvádělo berni České královské komoře dvacet tři osob.⁷² Při porovnání s ostatními sedmdesáti osmi mimopražskými městy, jejichž židovské obyvatelstvo taktéž na navrácení královského regálu participovalo, lze dojít k zajímavému zjištění: právě z Roudnice se, pomíneme-li Prahu, delegovalo nejvíce plátců! (Pro srovnání: židovská obec v České Lípě 12½ osob, Mladá Boleslav 14½, Teplice 22½ plátců).⁷³

3. 2 Židovská obec v Roudnici nad Labem do roku 1726

Roku 1575 se Roudnice stala dědičným statkem.⁷⁴ Až do léta 1592 byla v držení Viléma z Rožmberka (1575–†1592). V třetím roce jeho panování na roudnickém patrimoniu evidujeme devět židovských rodin⁷⁵ (někdy po roce 1570 lze tedy

⁶⁹ Milada VILÍMKOVÁ, *Židovské město pražské*, Praha 1993, s. 21.

⁷⁰ NA, Stará manipulace, sign. R 12/24, k. č. 1926.

⁷¹ NA, Stará manipulace, sign. R 12/26, k. č. 1926.

⁷² Bohumil BONDY a František DVORSKÝ (ed.), *K historii Židů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I, 906-1620*, s. 518

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 392.

⁷⁵ Rovněž zde stála synagoga a hřbitov. In: Hana LEGNEROVÁ a Petr KOPIČKA, *Social and Economic Relations, in the Town of Roudnice nad Labem (Raudnitz), 1592–1619*, in: *Judaica Bohemiae* 41, 2005/2006, s. 14.

v rámci komunity registrovat mírně negativní tendence demografického vývoje⁷⁶). Také zde stála modlitebna a hřbitov. Po Vilémově smrti se paní na Roudnici stala jeho manželka Polyxena z Pernštejna, která se později provdala za Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic.⁷⁷ K roku 1592 zde žilo osm usedlých Židů a šest židovských poddruhů, čili čtrnáct rodin.⁷⁸

Sídelní okrsek komunity se rozkládal na východním okraji městského jádra, jihovýchodně od hradu (na tzv. koňském trhu).⁷⁹ Její příslušníci ve městě zakládali živnosti (vedle obchodníků zde působil např. koníř, sklenář), jež často vytvářely hospodářský tlak na křesťanskou konkurenci.⁸⁰ Roudničtí Židé žili pod ochranou místní vrchnosti, která na jedné straně oceňovala jejich přínos při spoluvytváření ekonomického potenciálu města, na straně druhé však pro ni představovali snadný zdroj příjmů. Pro roudnickou židovskou komunitu byla signifikantní blízkost Prahy, a to jak z kulturního, tak z obchodního hlediska. Mezi pražskou a roudnickou obcí dále probíhala vcelku čilá výměna obyvatel – na počátku sedmnáctého století dokonce v Roudnici žil (a snad i působil) pražský sazeč Jekutiel, zvaný Salman Setzer.⁸¹

Skutečnost, že roudnické patrimonium po smrti Viléma z Rožmberk získala striktní katolička Polyxena z Pernštejna, znamenala příležitost pro křesťanské obchodníky a řemeslníky, u nichž způsobovalo nelibost židovské podnikání. Jejich letité snahy o omezení hospodářské konkurence vyvrcholily na podzim roku 1595. Dne 21. 9. 1595 byli Židé dekretem kněžny Polyxeny z Roudnice vypovězeni.⁸² Dále jim byl zakázán přístup na místní trh, jarmark a participace na jakémkoliv obchodu v rámci města i dominia.⁸³ Ačkoliv pak Židé roudnické panství de facto nikdy neopustili (ve skutečnosti se komunita mírně rozrůstala), jejich reálná situace byla vrchností confirmována až na jaře 1602.⁸⁴

⁷⁶ Dle kroniky Václava Březana byla Roudnice n. L. roku 1582 zasažena morem, při němž během osmi týdnů zemřelo 742 osob. In: Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan – Životy posledních Rožmberků II*, Praha 1985, s. 464.

⁷⁷ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 392.

⁷⁸ NA, Stará manipulace, sign. R 12/7, k. č. 1925.

⁷⁹ Blanka ROZKOŠNÁ a Pavel JAKUBEC, *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*, Praha 2004, s. 348. Srov. Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 392.

⁸⁰ To implikují např. také misivy z podzimu 1566. Viz NA, Stará manipulace, sign. R 12/26, k. č. 1926.

⁸¹ Bohumil BONDY a František DVORSKÝ (ed.), *K historii Židů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II, 906-1620*, s. 932. Srov.

⁸² NA, Stará manipulace, sign. R 12/7, k. č. 1925.

⁸³ NA, Stará manipulace, sign. R 12/7, k. č. 1925.

⁸⁴ Hana LEGNEROVÁ a Petr KOPIČKA, *Social and Economic Relations, in the Town of Roudnice nad Labem (Raudnitz), 1592-1619*, s. 1

K roku 1613 stálo na koňském trhu šestnáct židovských domů, v nichž žilo celkem třicet sedm rodin.⁸⁵ Následujícího léta byly všechny židovské rodiny nuceně přestěhovány do severozápadní části města, stará čtvrť zbourána a na jejím místě vznikl kapucínský klášter.⁸⁶ Základem nového sídelního okrsku se stalo dvanáct domů získaných od křesťanských majitelů.⁸⁷ V souvislosti s touto událostí byl na pozemku zakoupeném od Jiříka Lva zřízen nový židovský hřbitov, dnes známý jako tzv. starý. Soupis židů na roudnickém panství z roku 1618, tedy v prvním roce třicetileté války, eviduje již čtyřicet rodin. Židovská komunita se však záhy, patrně v důsledku válečných událostí, zmenšila. Rovněž nelze vyloučit, že vedle války zasáhly roudnickou obci také protižidovské nepokoje. O této možnosti svědčí, mimo jiné,⁸⁸ dva dochované náhrobní kameny z roku 1621.⁸⁹

Druhá polovina sedmnáctého století se nesla v duchu nesnází, především hospodářského charakteru, s roudnickou vrchností. Židovská obec i panství utrpěly v průběhu válečného konfliktu nemalé ztráty. V roce 1631 byla Roudnice vydrancována a vypálena saským vojskem. O tři léta později pak byla dobyta a vypálena Švédy. Ke konci třicetileté války odváděli roudničtí Židé vrchnosti 400 zl. ročně.⁹⁰ Již tehdy se obec při snaze splatit stanovenou částku potýkala s potížemi a její příslušníci několikrát žádali panstvo o její snížení. Podařilo se však dosáhnout pouze toho, že byl obnos splatný ve dvou termínech. Roku 1651 zasáhla komunitu další rána – jménem Václava Eusebia Popela z Lobkovic byla Židům za „kupování měšťanských domů a nepoctivé obchody“ uložena pokuta ve výši 2000 kop, jež byla splatná do dvou let.⁹¹ V důsledku neschopnosti splácet takovouto vysokou částku byli Židé vystaveni četným exekucím a dokonce věznění, jak o tom např. svědčí dochované prosebné listy.⁹² Jejich špatná finanční situace pak byla ještě prohloubena skutečností, že byli zatíženi císařskou kontribucí.⁹³

⁸⁵ Richard FEDERER, *Kterak zachránili Židé Roudnici*, in: Kalendář česko-židovský 41, Praha 1921/ 1922, s. 106.

⁸⁶ Tomáš PĚKNÝ, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 293.

⁸⁷ Více k tomuto: Richard FEDERER, *Kterak zachránili Židé Roudnici*, s. 106–108.

⁸⁸ Toho roku zemřelo v Roudnici n. L. překvapivé množství obyvatel, přesné zprávy máme o mužských úmrtích:

⁸⁹ In Jaroslav Achab HAIDLER. Kešet: elektronická databáze českých a moravských hřbitovů. [Online databáze]. [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z

http://www.chewra.com/keshetnew/kweb/tomb_detail.aspx?tomb=32108&kid=0

http://www.chewra.com/keshetnew/kweb/tomb_detail.aspx?tomb=32109&kid=0

⁹⁰ Richard FEDERER. *O roudnických židech za války třicetileté a po ní*, in: Kalendář česko-židovský 42, Praha 1923/1942, s. 48.

⁹¹ Ibid.

⁹² NA, Nová manipulace, sign. J 7/40, k. č. 268.

⁹³ Např. roku 1654 odvedli 20 zl. In: NA, Stará manipulace, J 4 7a.

S majetkovými potížemi se pak roudnická židovská obec potýkala také na počátku osmnáctého století, a to v důsledku moru v letech 1713 a 1717, jemuž tehdy podlehl cca třetina veškerého obyvatelstva, např. z roku 1714 je dochována sedmistránková žádost židovských starších, aby byla obec kvůli nákaze („*durch verlittene Contagion*“) ušetřena exekuce a byl jí poskytnut náhradní termín splátky vrchnostenského poplatku.⁹⁴ Co se týče populačního vývoje, roku 1696 v Roudnici žilo již 86 rodin (387 osob),⁹⁵ v roce 1717 (před morem), pak 128 rodin.⁹⁶

3.3 Roudničtí Židé do roku 1914

Během první poloviny osmnáctého století byla roudnická židovská obec nadále zatížena zemskou kontribucí a vrchnostenskými poplatky. V březnu 1726 jí dokonce vzhledem k notnému hospodářskému vyčerpání, na něž měly významný vliv morové epidemie z let 1713 a 1717, byla Českou komorou přiznána finanční výpomoc ve výši 2000 zl.⁹⁷ Roku 1727 žilo v Roudnici n. L. více než sto rodin v celkem padesáti dvou domech. V obci stála synagoga, špitál, chudobinec a jatka.⁹⁸

Na tomto místě je nutné poznamenat, že po roce 1728 jsou pramenné zdroje vypovídající o historii roudnických Židů značně skoupé,⁹⁹ proto se budu dále opírat zejména o prameny hromadné povahy, méně pak o prameny úřední.

V průběhu osmnáctého a první poloviny devatenáctého století byl rozvoj židovské populace v zemích habsburské monarchie regulován tzv. familiantským zákonem, na jehož základě se mohl pouze nejstarší syn z každé židovské rodiny oženit, mít legitimní potomky a získat místo v ghettu.¹⁰⁰ Toto opatření mělo za cíl udržet *numerus clausus* uvalený na počet venkovských Židů.¹⁰¹ V Čechách smělo pobývat 8541 familií, na Moravě 5106.¹⁰² Pro roudnické patrimonium byl stanoven vcelku vysoký počet zemských čísel, a to sto dvacet dva (č. 7655–7777).¹⁰³ Povolení

⁹⁴ NA, Staré české místodržitelství, sign. 1714 X/ m 21.

⁹⁵ NA, Stará manipulace, sign. R 12/7, k. č. 1925.

⁹⁶ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 398.

⁹⁷ NA, Česká komora, sign. 1726 III/ c 18.

⁹⁸ NA, Sbírká map a plánů, *Erklärung der Mappe über die zu Raudnicz angemessene Judenstadt den 20. Juny Anno 1727*, sign. 1603. Dostupné z <http://www.vugtk.cz/plany/cs/seznam/>

⁹⁹ Nejmladší pramenné materiály týkající se roudnických Židů, které jsou uloženy v rodinném archivu Lobkoviců, pochází z roku 1728.

¹⁰⁰ Více k této problematice např.: Ivana EBELOVÁ, Jiří WOITSCH a František BAHENSKÝ, ed. *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2007.

¹⁰¹ Tomáš PĚKNÝ, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 76–77.

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ NA, České gubernium, *Knihy židovských familiantů*, inv. č. 135, sign. HBF XIV/V, fol. 99–179; NA, České gubernium, *Knihy židovských familiantů*, inv. č. 136, sign. HBF XIV/VI; NA, České gubernium, *Knihy židovských familiantů*, inv. č. 137, sign. HBF XIV/VII, fol. 1–85.

k pobytu zde však později získalo dalších jedenáct rodin. Pro město Roudnice nad Labem evidujeme třináct zemských čísel (7778–7791), ale celkově osmnáct rodin.¹⁰⁴

Spolu s roudnickou židovskou populací se zvýšila i výše zemské kontribuce. Roku 1731 zaplatili roudničtí Židé celkem 500 zl. (z Rakovnického kraje bylo dohromady odvedeno 1887 zl., pro porovnání: budyňská obec zaplatila 175 zl., strašická 55 zl. a rakovnická 32 zl.; Židé z Mladoboleslavského kraje odevzdali 3279 zl., z Litoměřického pak 2461 zl., dohromady zaplatili všichni mimopražští Židé 30 000 zl.).¹⁰⁵ Roku 1751 odváděli roudničtí Židé již 820 zl.¹⁰⁶ Příčinu tohoto dramatického zvýšení však nepředstavoval populační růst obyvatelstva, nýbrž mimořádná tzv. toleranční daň, která činila až 300 000 zlatých rýnských ročně.¹⁰⁷ Toleranční daň byla cenou za to, že mohli Židé po neúspěšném pokusu Marie Terezie o jejich definitivní vyhoštění (1744 a 1745) nadále setrvat v jednotlivých zemích české koruny.¹⁰⁸ Tato přírážka k zemské kontribuci se promítla také na berni v letech 1764 a 1768, ačkoliv se její výše postupně snižovala. Roku 1764 odevzdala roudnická židovská obec 760 zl. (Židé z Rakovnického kraje zaplatili celkem 6855 zl., pro srovnání: z budyňské židovské obce bylo odvedeno 660 zl., z Rakovníku pak 761 zl.).¹⁰⁹ Roku 1768 zaplatili roudničtí Židé 734 zl. (nejvíce z nich odvedl Aron Lewi – 137 zl.).¹¹⁰ V prvním roce vlády Josefa II. pak 850 zl.¹¹¹

V roce 1785 stálo v roudnickém ghettu čtyřicet pět domů – od roku 1727, kdy se zde nacházelo padesát dva domů, se tedy sídelní okrsek nevyvíjel. V průběhu druhé poloviny osmnáctého století se roudnická židovská komunita s ohledem na familiantské zákonodárství početně rozrůstala pouze velmi pozvolna. Od první poloviny devatenáctého století však populační vývoj jednoznačně vykazuje pozitivní tendence. Soupis Židů z roku 1811 uvádí na roudnickém patrimoniu 126 rodin, ve městě Roudnici nad Labem pak rodin devět.¹¹² Roku 1843 zde žilo již 176

¹⁰⁴ NA, České gubernium, *Knihy židovských familiantů*, inv. č. 137, sign. HBF XIV/VII, fol. 1–85.

¹⁰⁵ AŽMP, fond Zemské židovstvo, fasc. XXVI. nr. 5 *Contributions-Rolla der gesambten Landes Judenschaft in Köngr. Böhemb pro anno 1731*.

¹⁰⁶ AŽMP, fond Zemské židovstvo, fasc. XXVI. nr. 15 *Contributions-Rolla pro anno 1751*.

¹⁰⁷ Alexandr PUTÍK, *Dějiny židů v českých zemích v 10.-18. Století*, s. 77.

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ AŽMP, fond Zemské židovstvo, fasc. XXVII. nr. 21 *Contributions-Rolla pro anno 1764*.

¹¹⁰ AŽMP, fond Zemské židovstvo, fasc. XXVII. nr. 25 *Der Landesjudenschaft Haupt-ContributionsRolla pro anno milit 1768*.

¹¹¹ AŽMP, fond Zemské židovstvo, fasc. XXIX. nr. 35 *Contributions-Rolla pro anno 1780*.

¹¹² NA, HBS, *Soupis Židů z roku 1811*, inv. č. 108, kn. č. 6, fol. 115–145.

rodin!¹¹³ O dva roky později pak 181, z nichž naprostá většina obývala pozdější administrativní celek Židovskou Ulicí, „*Judenstadt*“.¹¹⁴ Některé zdroje uvádí, že zde kolem poloviny devatenáctého století žilo až tisíc židovských obyvatel.

Toho času byla roudnická židovská komunita jednou z největších v Čechách. O jejím tehdejší významu rovněž svědčí skutečnost, že zde působil a zemřel krajský rabín Josef Deutsch. Po něm zastával rabínský úřad v Roudnici n. L. Albert Kohn (1811–1870), na jehož popud byla ve městě roku 1846 zřízena veřejná židovská náboženská škola.¹¹⁵ V letech 1852–1853 byla v židovské obci vystavěna druhá synagoga, a to v maursku-novorománském stylu. Co se týče dalších významných staveb, od roku 1895 stál v Roudnici v pořadí již třetí, tzv. nový hřbitov.

Pozvolný úpadek nastal krátce po zrušení familiantského zákona v souvislosti s revolučními událostmi roku 1848. Byl zrušen *numerus clausus*, toleranční daň a židovské obyvatelstvo se mohlo těšit z nových možností stěhování. První mohutná vlna migrace se zvedla po roce 1848, druhá pak koncem šedesátých let devatenáctého století.¹¹⁶ Roudničtí Židé odcházeli do, Terezína, Litoměřic, do průmyslových, dynamicky se rozvíjejících měst jako byl Liberec nebo Teplice, ale nejčastěji do Prahy. Některé rodiny emigrovali do Spojených států. V roce 1880 v Roudnici žilo 523 osob židovského vyznání (8,8% procent všech obyvatel).¹¹⁷ O jedenáct let později se jich k židovské víře přihlásilo už jen 342 (5,2% obyvatel).¹¹⁸

V předvečer první světové války zde pak nežilo ani tři sta Židů.¹¹⁹

¹¹³ SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Archiv města Roudnice nad Labem, *Seznam židovského obyvatelstva 1839–/1860/*, inv. č. 10, sine sign.

¹¹⁴ SOAL, Velkostatek Roudnice nad Labem, Intabulace - Obec Roudnice nad Labem - Židovské město, inv. č. 823, kart. č. 273. Srov. Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt*. Erste Band, Prag 1845, s. 123.

¹¹⁵ E. F. LÖWY, *Dějiny Židů v Roudnici nad Labem*, in: Hugo GOLD (ed.), *Die Juden und Judengemeinden Böhmens in Vergangenheit und Gegenwart*, s. 526.

¹¹⁶ Více k populačnímu vývoji židovského obyvatelstva v českých zemích v devatenáctém století např.: Hillel J. KIEVAL, *The Making of Czech Jewry: National Conflict and Jewish Society in Bohemia, 1870-1918*, Oxford 1988.

¹¹⁷ Karel KUČA, *Města a městečka a v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, s. 398.

¹¹⁸ SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Archiv města Roudnice nad Labem, *Sčítání lidu 1891*, inv. č. 1355, k. č. 232.

¹¹⁹ Blanka ROZKOŠNÁ a Pavel JAKUBEC, *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*, s. 348.

4. Chevra kadiša v Roudnici nad Labem

4.1 Otázka vzniku spolku

Nejstarší pramenné materiály explicitně dokazující působení Svatého společenství v Roudnici nad Labem se datují do devadesátých let sedmnáctého století. Jedná se o prameny epigrafické, konkr. o *macevot*, náhrobky, jimiž se budu detailněji zabírat v následující podkapitole. Existenci moderní formy Chevry kadiši lze tedy na roudnickém patrimoniu předpokládat minimálně k poslední třetině sedmnáctého století. Pochopitelně zde vyvstává otázka, do jakého časového období je možné, alespoň rámcově, datovat její počátky. Na náhrobku jistého Abrahama (č. 0371) který zemřel 15. prosince roku 1628¹²⁰ ve věku devadesáti devíti let, je psáno, že: „... všechny své dny věnoval péči o umírající a charitě ...“ (parf.).¹²¹ Epitaf doslova odkazuje na קשר תלוי, svazek těch, kteří doprovázejí (mrtvé na jejich cestě).¹²² Lze se tedy domnívat, že pohřební bratrstvo vyvíjelo svou činnost na roudnickém panství již po roce 1564?¹²³ V předcházející kapitola jsem uvedla, že kolem roku 1570 se židovská komunita v Roudnici n. L. řadila k těm početnějším. Zároveň, vzhledem ke geografické blízkosti, byla pod kulturním vlivem Prahy. Čili jsou zde reálné předpoklady, že bratrstvo někdy v průběhu druhé poloviny šestnáctého století na patrimoniu působilo. Avšak na druhé straně se osobu zmíněného Abrahama nedaří spojit s konkrétním roudnickým osedlým.

Od počátku sedmnáctého století vykazuje populační vývoj židovského obyvatelstva v Roudnici n. L. jednoznačně pozitivní trend. Pro připomenutí, roku 1631 čítala židovská komunita devadesát osob (dvacet pět rodin).¹²⁴ Již roku 1651 to bylo o sto dvacet osm osob více.¹²⁵ Obec měla dva kantory, rabína, učitele, lékaře, synagogálního klepače a, což je pro účely této práce podstatné, také hrobníka Adama Mahala, který žil společně s kantorem, učitelem a synagogálním klepačem¹²⁶ a jejich rodinami v obecním domě, snad jako „zaměstnanec obce“. ¹²⁷ Přítomnost hrobnického řemesla

¹²⁰ 19. kislef 5389.

¹²¹ Autorem hebrejského přepisu i českého překladu je pan Jaroslav Achab HAIDLER. Originální zápis zní: ועסק כל ימיו בקשר תלות וגמילות חסדים

Znění celého textu viz http://www.chewra.com/keshetnew/kweb/tomb_detail.aspx?tomb=32314&kid=0

¹²² Pozn. Jaroslav Achab HAIDLER.

¹²³ Pražská Chevra kadiša datuje své počátky do roku 1564. Nelze tedy předpokládat, že by mimopražská Svatá společenství vznikala před tímto rokem.

¹²⁴ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 392.

¹²⁵ NA, Stará manipulace, sign. R 12/ 7, kn. č. 1925.

¹²⁶ Synagogální klepač, *Schulkopfer*, jeho úkolem bylo vybízet věřící k návštěvě bohoslužby. Někdy byl též pověřen správou synagogy.

¹²⁷ NA, Stará manipulace, sign. R 12/ 7, kn. č. 1925.

na panství dokládá již soupis Židů z roku 1618. Mojžíš Starej je zde uveden jako hrobník a almužník („*Totengräber und Almosenempfänger*“).¹²⁸ Žil v jednom domě¹²⁹ se svým otcem Lvem, neměl ženu a jako almužník byl patrně odkázán na milodary souvěrců. Hrobník je dále zmiňován v soupisech Židů z let 1633, 1636, 1644 a 1652. S ohledem na výše popsané se zdá pravděpodobné, že přinejmenším mezi lety 1618–1652 zastával úkol pohřbívání členů komunity jedinec (zřejmě pověřený kehilou), pro nějž svěřená činnost představovala jakýsi druh obchodní záležitosti.¹³⁰ Tak tomu dle Jacoba R. Marcuse bylo např. v Praze první poloviny šestnáctého století a v případě Krakova první poloviny sedmnáctého století.¹³¹ Je otázkou, zda zastoupení hrobnického řemesla musí nutně implikovat, že v Roudnici v první polovině a na počátku druhé poloviny sedmnáctého století žádná Chevra nepůsobila. Samozřejmě, hovoříme-li o Chevre kadiše de-gomlej chasadim, „*Svatém spolku konatelů skutků milosrdenství*“, pak je nezbytné klást její počátky do druhé poloviny sedmnáctého století.¹³² Lze ale na základě zjištění, že v roudnické obci pobýval hrobník, vyloučit činnost Chevry kadiši ve smyslu náboženského bratrstva, jak jej známe např. z Prahy po roce 1564?

Členové bratrstev, která vznikala v období let 1564 až 1655, sami sebe nazývaly jako *kabranin*, hrobníci.¹³³ Tyto organizace téměř vždy disponovaly monopolistickým právem na pohřbívání členů komunity. Své služby však poskytovaly bezplatně pouze nejchudším rodinám. Jestliže byl tedy kolem poloviny sedmnáctého století v roudnické obci přítomen hrobník, pak se lze důvodně domnívat, že zde v této době žádné bratrstvo činnost nevyvíjelo.¹³⁴

¹²⁸ Bohemia, Moravia et Silesia Judaica. – Společnost pro dějiny židů v ČR, Brno, www.BMSJ.eu, kód: SOAL-(LRRRA)-O2-2, fol. 18.

¹²⁹ Původním majitelem domu byl Jiří Hrobník (*Georg der Tötengräber-Hausbesitzer*). Od roku 1614, po zrušení staré židovské čtvrti a stěhování Židů do západní části města, zde až do roku 1617 žil podruh Jakub Sklenář (bezdětný) a Lebl se synem Jelenem. In: www.BMSJ.eu, o. c., kód: SOAL-(LRRRA)-O2-2, fol. 17, Srov. Richard FEDER, *Kterak zachránili židé Roudnici*, in: *Kalendář česko-židovský* 41, Praha 1921/1922, s. 108–109.

¹³⁰ Jacob Rader MARCUS, *The Triesch Hebra Kaddisha*, s. 4.

¹³¹ *Ibid.*

¹³² Viz kapitola o vývoji Chevry kadiši.

¹³³ Jacob Rader MARCUS, *The Triesch Hebra Kaddisha*, s. 4.

¹³⁴ Dále se nabízí otázka, kým byly případně vykonávány posmrtné rituály. Zajišťovala přípravu mrtvého těla ku pohřbu sama rodina? Nebo byl Adam Mahal jedním z profesionálních hrobníků, kteří dle Sylvie Goldbergové v době před bratrstvy na péči o zesnulého často participovali? Pravdou zůstává, že i Roudnice může být příkladem toho, že o židovském pohřbívání v době před bratrstvy máme stále jen velmi málo informací. In: Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 84–85.

4.2 Nejstarší doklady

První spolehlivé doklady o existenci Chevry kadiši *de-gomlej chasadim* v Roudnici n. L. představují epigrafické památky nacházející se na Starém židovském hřbitově („*alter israelitischer Friedhof Raudnitz*“).¹³⁵ Nejstarší *macevot* přímo zmiňující členství zemřelého ve Svatém společenství pochází z devadesátých let sedmnáctého století. Zatímco v této době byl výskyt takovýchto ojedinělý, v desátých a ve dvacátých letech osmnáctého století se jedná o vcelku běžný jev. Chevra kadiša tedy na patrimoniu působila minimálně během poslední třetiny sedmnáctého století. K roku 1696 pojímala roudnická židovská obec již 387 osob a každému z nich bylo v případě potřeby nutné zajistit řádný židovský pohřeb. V tuto chvíli již tedy Svatý spolek představoval jakousi praktickou nezbytnost.

Jsem si vědoma faktu, že datování existence roudnické Chevry kadiši pomocí dochovaných náhrobních kamenů bez markantnější podpory pramenů písemných se může stát ošidným. Svou roli zde mohla sehrát řada faktorů – člen spolku zemřel jinde a není pochován v Roudnici a naopak, náhrobek se nedochoval či nikdy nevznikl, epitaf nezmiňuje členství zemřelého v Chevě apod. Nicméně, skutečnost, že se koncem sedmnáctého a především na počátku osmnáctého století začíná na náhrobcích Starého roudnického hřbitova po téměř osmdesáti letech jeho existence spontánně objevovat titulatura „*echad me-chevura kadiše de-gomlej chasadim*“ či „*echad me-chevura kadiša šel gomle chasadim*“ apod. je dle mého názoru dostatečným důvodem, aby zde byl přepis několika vybraných epitafů uveden.

¹³⁵ Počátky hřbitova se datují do druhého desetiletí 17. století. Byl založen patrně roku 1613 v souvislosti s přestěhováním ghetta do dnešní Havlíčkovy ulice a likvidací prvního hřbitova, který stával na místě zahrady bývalého kapucínského kláštera. Roudničtí Židé pro účel zbudování hřbitova zakoupili za 40 kop gr. m. kus zahrady od Jiříka Lva. Je zde dochováno přes 1700 náhrobních kamenů, z nichž nejstarší (1611) sem byl přenesen z původního hřbitova. Nejmladší pochází z roku 1896. Od roku 1890 sloužil roudnické židovské obci také hřbitov nový, z něž se do dnešních dní dochovalo necelých deset náhrobků. In: Jiří FIEDLER, *Židovské památky v Čechách a na Moravě*, Praha 1992, s. 146.

Zalman (č. 234)



Obr. 1 – Náhrobek Zalmana, syna Azriela. Foto Jaroslav Achab Haidler.

Přepis:¹³⁶

פה נטמן
איש ישר ונאמן
הקצין כמר זלמן
בר עזריאל זל נפטר
בשק יז אייר תנג לפק
היה כמר שנימ מנהיג
הקהלה וקם היה אצל
חבורה קדושה דגח
תנצבה

Jak se lze dočíst z nápisu na stéle, Zalman, syn Azriela, zemřel v den svatého odpočinku 17. iljar 453 malého letopočtu, tedy v sobotu 23. května 1693. Jako bývalý představený obce, *manhig ha-kehila*, a člen Svatého bratrstva měl za svého života místo mezi společenskou i etickou elitou obce. O jeho postavení rovněž svědčí označení *kacin*, kníže.¹³⁷ Domnívám se, že je možné jej spojit s osobou Šalamouna, syna Izraela Knihaře (Buchbindera). Izrael, narozený roku 1604 či 1605, byl synem Šalamouna Knihaře, podruha, který je prvně zmiňován již v soupisu Židů na roudnickém panství z roku 1614.¹³⁸

¹³⁶ Autorem hebrejského přepisuje je pan Jaroslav Achab HAIDLER.

In: Jaroslav Achab HAIDLER. Kešet: elektronická databáze českých a moravských hřbitovů. [Online databáze]. [cit. 14. 2. 2020]. Dostupné z

http://www.chewra.com/keshetnew/kweb/tomb_detail.aspx?tomb=32052&kid=0

¹³⁷ Tento titul náležel významným osobnostem komunity, které nemusely být zvláště učené. In: Otto MUNELES a Milada VILÍMKOVÁ, *Starý židovský hřbitov v Praze*, Praha 1955, s. 75.

¹³⁸ NA, fond Stará manipulace, sign. R 12/ 7, k. č. 1925. Srov. Václav PĚŠÁK, *Die Judengemeinde zu Raudnitz a. d. Elbe im Jahre 1726*, in: *Ročenka Společnosti pro dějiny Židů v československé republice* 4, Praha 1932, s. 333–352.

Žil v domě hospodáře Jonáše Koženého, spolu spodruhy Maušem a Zikmundem. In: Richard FEDERER, *Episoda z dějin židů roudnických*, s. 107.

Beze jména (č. 0160)



Obr. 2 – Náhrobek člena Svatého společenství. Foto Jaroslav Achab Haidler.

Přepis:¹³⁹

ב* ג ו ניסן תנה
לק פט אי הישר
והישש היה אחד
מהחבורה קדישא
... מגומלי
... הה היקר כמר
... בן הנעלה

Jak je vidno na přiložené fotografii, část *macevy* obsahující informace o jménu a o otci zemřelého je v erozi, což, bohužel, pro účely této práce snižuje její výpovědní hodnotu.¹⁴⁰ Ze zachovalejší části nápisu se dozvídáme pouze to, že dotyčný zemřel v úterý 22. března 1695 (6. nissan 455 malého letopočtu), patrně v úctyhodném věku.¹⁴¹

Na členství ve Svatém spolku je zde pak odkazováno prostřednictvím titulatury *echad me-ha-chevura kadiša*.

¹³⁹ Autorem hebrejského přepisu je pan Jaroslav Achab HAIDLER.
In: Jaroslav Achab HAIDLER. Kešet: elektronická databáze českých a moravských hřbitovů. [Online databáze]. [cit. 14. 2. 2020]. Dostupné z

http://www.chewra.com/keshetnew/kweb/tomb_detail.aspx?tomb=31980&kid=0

¹⁴⁰ Rekonstrukce jména by v tomto případě byla spekulací.

¹⁴¹ ... והישש. kmet, sešlý stářím [Jb 36, 2].

Jehuda Lejb (č. 0138)



Obr. 3 – Náhrobek Jehudy Lejba, syna Bunima z kolínské obce. Foto Jaroslav Achab Haidler.

Přepis¹⁴²

תנו לפק פנ איש
ישר ונאמן והיה
מזמר בש* והיה
איש אחד מחבורה
קדישא של גומל
חסדים הה הנעלה
כמר יהודא ליב
בן הנעלה כמר
בונים זצל מקק
קעלין = תנצבה

Jehuda Lejb zemřel ve středu 7. března 1696 (3. adar 456 malého letopočtu). Byl synem váženého, *ha-naala*, pana Bunima z kolínské obce. Nápis na stéle¹⁴³ dále uvádí, že byl zesnulý jedním ze Svatého společenství („*echad me-chevura kadiša šel gomle chasadim*“) a také, že za svého života působil jako *chazan* („*mezamer ba-širim*“, * מזמר בש). S osobou Jehudy Lejba se v pramenech patrimoniální provenience lze prvně setkat snad roku 1652, a to v rámci jednoho z četných soupisů Židů na roudnickém panství.¹⁴⁴ Jehuda, sekulárním jménem Lebl Kolínský, se do roudnické židovské obce přistěhoval po roce 1633.

Jeho syn Chajim, sekulárním jménem Joachim, znalec Zákona (*torani*) a duchovní kníže (*aluf*), byl rovněž členem Svatého bratrstva.¹⁴⁵

¹⁴² Autorem hebrejského přepisu je pan Jaroslav Achab Haidler.

In: Jaroslav Achab Haidler. Kešet: elektronická databáze českých a moravských hřbitovů. [Online databáze]. [cit. 14. 2. 2020]. Dostupné z

http://www.chewra.com/keshetnew/kweb/tomb_detail.aspx?tomb=31951&kid=0

¹⁴³ Motiv lva zde vykazuje dvojí symbolickou hodnotu. V tomto případě odkazuje jak na synagogální jméno Jehuda, tak na sekulární jméno Lejb (odvozenina jména Lev v jidiš). Motiv lva vychází z Gn 49:9, kde Jákob přirovnává svého syna Judu ke lvíčeti: „*Mládě lvi je Juda... Stočil se a odpočíval jako lev, jak lvíce. Donutí ho někdo, aby vstal?*“

In: IVA STEINOVÁ, *Maceva: židovský náhrobek a symbolika jeho výzdoby ve světle tradice = Matzeva: the Jewish tombstone and the symbolism of its decoration in the light of tradition*, Praha 2011, s. 69.

¹⁴⁴ www.BMSJ.eu, o. c., kód: SOAL-(LRR)-O2-2, fol. 69r.

¹⁴⁵ Na jeho náhrobním kamenu se píše: יו*ה ב אדר*ב| תקב ל| איש חכם ונבון| אמה*ק ד*גח| האלאוף והתורנין| מהו היים בן| מהו יודה ליב| פגמ*
Autorem hebrejského přepisu je pan Jaroslav Achab Haidler.

4.3 Stanovy a možnosti jejich srovnání

Chevra kadiša v Roudnici n. L. byla, stejně jako jiná společenství tohoto typu, organizována na základě spolkových stanov, tzv. *takanot*. Pro roudnickou Chevru jsou dochovány *takanot* z let 1864, 1892 a 1898.¹⁴⁶ Původní stanovy byly patrně sepsány dle vzoru pražského Svatého bratrstva, jak tomu bylo např. u stanov kolínské (1610), hodonínské (1682) či třeštské Chevry (1687).¹⁴⁷ Vzhledem ke ztrátě originálního statutu a skutečnosti, že se pro roudnickou Chevru zachovaly pouze *takanot* z druhé poloviny devatenáctého století (kniha zápisu ze schůzí hovoří také o změně stanov k roku 1888),¹⁴⁸ jsou naše možnosti týkající se sledování geneze dokumentu značně omezené. Je otázkou, do jaké míry bylo starší znění statutu ovlivněno podobou těch pražských. V průběhu devatenáctého století je vliv *takanot* pražské Chevry kadiši, obzvláště co se týče rituálních předpisů, na stanovy mimopražských Svatých spolků markantní.¹⁴⁹ V mnohých případech se jednotlivé dokumenty liší pouze v jistých organizačních detailech. Tyto detaily, lépe specifika, patrně korelují s faktory jako velikost či význačnost komunity, hospodářské postavení obyvatelstva atd. Lze např. předpokládat, že bratrstva působící v menších komunitách, než byla ta roudnická, měla vzhledem k nižším nárokům na organizaci a řízení činnosti spolku méně početné představenstvo. Zde by bylo žádoucí přistoupit ke srovnání dokumentů z let 1864, 1892 a 1898 se stanovami jiných mimopražských Svatých sdružení. S ohledem na stav dochování fondů náboženských obcí, jejichž Chevrot by představovaly objekt komparace, se zdráhám provést srovnání, na jejichž základě by bylo možné vyvodit obecné závěry. Přesto si v nadcházejících kapitolách dovoluji k této problematice uvést několik příkladů.

Pro roudnickou Chevru kadišu představují nejlepší možnosti srovnání *takanot* bratrstev, která působila Brandýse nad Labem (1892, 1898), Přerově (1892), Slaném (1898) a městečku Liteň (1898). Možná také stanovy Chevrot v Kostelci nad Orlicí (1891), Vlašimi (1891), Rokycanech (1883), Jevíčku (1887) a Litomyšli (1897).¹⁵⁰ Ve všech výše uvedených městech či městečkách se s výjimkou Jevíčka nacházely

¹⁴⁶ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1864*, sign. 20121; *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1892*, sign. 28703; AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1898*, sine sign.

¹⁴⁷ Jacob R. MARCUS, *The Triesch Hebra Kaddisha*, s. 3. Srov. Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 97.

¹⁴⁸ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Kniha zápisů ze schůzí z let 1846–1898*, sign. 53148, nefóliováno.

¹⁴⁹ Viz např. *Statuten der Prager israel. Beerdigungs-Brüderschaft*, Praha 1856.

¹⁵⁰ V Litomyšli, Rokycanech, Vlašimi a Kostelci nad Orlicí se nacházeli početně výraznější komunity teprve v druhé polovině devatenáctého století.

méně početné i méně významné židovské komunity. Co se týče *takanot* z roku 1864, zde přichází v úvahu snad pouze stanovy Chevrot v Mladé Boleslavi (1868) a Rakovníku (1855), z moravských pak jmenujme Kroměříž (1860) Prostějov (1858) a Holešov (1852).

Na závěr této podkapitoly je nezbytné zdůraznit, že na podobu *takanot* měl stěžejní vliv také zákon č. 134/1867 říšského zákoníku o společném právu. Stanovy byly rovněž předkládány roudnickému rabinátu a zástupcům obce, ačkoliv zde se však jednalo spíše o pouhou formalitu.

4.4 Činnost

Jednotliví členové Chevry provázeli své souvěrce, často jako důležité a eminentní osobnosti komunity, při mnohých přechodových rituálech židovského života, od *brit mila*¹⁵¹ po pohřbení. Samotné posláni roudnického bratrstva sestávalo, jak ostatně napovídá jeho název, v konání laskavých, dobročinných skutků, *gmilut chasadim*. Činnost Chevry kadiši, spočívající v této fundamentální sociální hodnotě, představovala naplnění nejvyšší *micvy*¹⁵², jelikož její členové za své služby neočekávali slova díky. Konkrétní účel organizace specifikují *takanot* z roku 1898 následovně: „*poskytovat israelským nemocným pomoc a útěchu, podporovat je při pádu do chudoby, v případě nastalého nebezpečí smrti je šetrným způsobem upozornit na zhotovení poslední vůle, poskytnout umírajícím v jejich poslední hodině duchovní útěchu, zemřelé dle židovského ritu umýt, obléknout a pochovat na roudnickém israelském hřbitově a konečně udržovat starý i nový hřbitov a pečovat o památku zemřelých.*“¹⁵³

V případě, že onemocněl člen židovské komunity, bylo pro členy Chevry kadiši svatou povinností vykonat *bikur cholim* (בְּקוּר חוֹלִים), návštěvu nemocného.¹⁵⁴ Jak uvádí spolkové stanovy, Chevra poskytovala jak duchovní útěchu, tak materiální pomoc, bylo-li zapotřebí. Pro instituci Svatého společenství se péče o nemocné stává typická kolem přelomu sedmnáctého a osmnáctého století.¹⁵⁵ Mnohé Chevrot pak vedle *bikur cholim* zřizovaly také veřejné lázně a nemocnice.¹⁵⁶ Také roudnická Chevra kadiša provozovala od roku 1849 na vlastní náklady špitál.¹⁵⁷ Nacházel se

¹⁵¹ *brit mila*, smlouva obřizky.

¹⁵² *micva*, pl. *micvot*, Boží přikázání.

¹⁵³ Archiv ŽMP, Roudnice nad Labem, *Stanovy Chevry kadiši z roku 1898*, sine sign.

¹⁵⁴ Pavla DAMOHORSKÁ a Bedřich NOSEK, *Židovské tradice a zvyky*, s. 136.

¹⁵⁵ Jacob R. MARCUS, *The Triesch Hebra Kaddisha*, s. 2.

¹⁵⁶ Pavel SLÁDEK, *Malá encyklopedie rabínského judaismu*, s. 102.

¹⁵⁷ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Zlomky různého spisového materiálu 1868–1937*, sign. 47628.

v budově č. 160. Financován byl z charitativních darů a drobných příspěvků od příslušníků roudnické komunity. Pro tyto účely existoval špitální fond, který již k roku 1859 dosahoval hodnoty 844 zl. a 26 kr.¹⁵⁸

Od druhé poloviny osmnáctého století se péčí o roudnické nemocné zaobíral spolek *Bikur cholim*. Nejprve byl jednou z vcelku autonomních odnoží Chevry kadiši (jako např. ženský spolek *Našim cadkanijot*), postupem času se však plně osamostatnil. Společenství sdružovalo muže i ženy.¹⁵⁹ Činnost organizace spočívala, (mimo *bikur cholim*) ve finančním zajištění lékařské péče potřebným a obecně v almužnictví. Sdružení si vedlo detailní seznamy nejchudších souvěrců, aby jim mohl být každý měsíc ze spolkové kasy vyplacen drobný příspěvek.¹⁶⁰ V průběhu druhé poloviny devatenáctého století získávala tato charitativní činnost stále více na významu, neboť mnozí upřednostňovali služby poskytované roudnickou nemocnicí.

Prakticky tedy činnost roudnické Chevry kadiši v průběhu dlouhého devatenáctého století sestávala zejména z péče o mrtvé a umírající. Právě péči o zesnulé a umírající je v dochovaných *takanot* věnována největší pozornost, neboť za žádných okolností nesmělo dojít k jejímu znevážení.¹⁶¹ Členové Svatého společenství vykonávali veškeré obligatorní rituální úkony (*tahara*, *leviša*, uložení do rakve, doprovod na hřbitov a mnohé další). Pro účely rituelně předepsané stráže mrtvých vedl spolek zvláštní knihu, do níž byla zapisována jména členů, kteří byli stráží pověřeni. Jelikož spolek udržoval zdejší hřbitov na vlastní náklady, byli pozůstalí povinni zaplatit vedle obvyklých výloh (zhotovení rakve a pohřebního rubáše, případně převoz na hřbitov) také pohřební taxu, a to na základě rozdělení do několika majetkových tříd. Nejchudší členům komunity však vždy byly veškeré služby poskytnuty bezplatně – Chevra však měla nárok požadovat od židovské obce za hmotné výlohy finanční kompenzaci.¹⁶² Pro Svaté společenství v Roudnici n. L. bylo velmi příznačné, že jeho členové věnovali zvláštní pozornost péči o starý židovský hřbitov, a to kvůli jeho rozlehlosti a zejména starobylosti. Od roku 1893 dokonce v rámci Chevry kadiši působila zvláštní komise pro péči o hroby, která se později přetransformovala v samostatný Spolek pro udržování hrobů.

¹⁵⁸ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Zlomky spisů Chevry kadiši a Bikur cholim 1858–1888*, sign. 34658.

¹⁵⁹ Z praktických důvodů souvisejících s židovskými rituálními zvyklostmi. Více uvádím v kapitole „Chevra našim“.

¹⁶⁰ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Bikur cholim*. Pokladní kniha 1872 – 1940, sign. 53087.

¹⁶¹ Pavla DAMOHORSKÁ a Bedřich NOSEK, *Židovské tradice a zvyky*, s. 131.

¹⁶² AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1864*, sign. 20121.

4.5 Organizace

Pro Chevru kadišu byla, stejně jako např. pro cechovní společenství, typická rozvitá interní hierarchizace¹⁶³ – např. *takanot* pražské Chevry kadiši z roku 1692, respektive 1702, rozeznávají čtyři navzájem obtížně „propustné“ skupiny členů, které se dále dělily.¹⁶⁴ Status permanentního člena byl kandidátovi zpravidla udělován až po mnohaleté čekací lhůtě. V průběhu raného novověku se lze rovněž setkat s požadavkem, aby byl kandidát ženatý. Dle *takanot* boskovického Svatého spolku z 18. tamuz 5464, 20. června 1704, získal žadatel status stálého člena až tehdy, byl-li ženatý minimálně šest let.¹⁶⁵ V případě Ivančic, kde se na počátku osmnáctého století nacházela židovská komunita jen o něco málo početnější než roudnická, činila čekací lhůta čtyři roky a aspirant musel být ženatý minimálně tři.¹⁶⁶

O vnitřní organizaci roudnické Chevry vypovídají zejména dochované *takanot*:¹⁶⁷

Až do roku 1880 stálo v čele roudnického bratrstva představenstvo skládající se z pokladníka (*gabaj cedaka*) ze dvou až tří *gabajim* (גבאים). Ještě v průběhu první poloviny devatenáctého století bývalo zvykem, že se tito *gabajim* zhruba po měsíci střídali ve funkci tzv. správce měsíce (*parnas ha-chodeš*).¹⁶⁸ Původně mohli být členové předsednictva voleni pouze z řad starších, *zekenim*, kteří představovali spolkovou elitu. Zejména v průběhu druhé poloviny devatenáctého století se však proces volby¹⁶⁹ postupně liberalizoval. Volba se odehrávala každým rokem, tradičně

¹⁶³ Srov. Pavla DAMOHORSKÁ a Bedřich NOSEK, *Židovské tradice a zvyky*, s. 133.

Mezi další shodné znaky se řadí např. spolkové soudnictví, placení ročních příspěvků či výroční hostina.

¹⁶⁴ Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 97.

¹⁶⁵ Heinrich FLESCHE, *Zur Geschichte des mährischen Heiligen Vereins (Chewra Kadisha)*, in: *Jahrbuch der Jüdisch-literarischen Gesellschaft* 22, Frankfurt am Mein 1930, s. 217–258; Srov. Isidor REICH, *Geschichte der Chewra Kadisha zu Boskowitz: Aus Anlass des 125. Jahrzeitages des Machzis-Haschekel ... 5691-1931*. Boskowitz 1931.

¹⁶⁶ Heinrich FLESCHE, *Das Alte Chewra Kadisha Protokoll der Gemeinde Eibenschitz*, in: *Hiklis jüdischer Volkskalender für das Jahr 5684* 23, 1923, s. 61–71. Srov. Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 97.

¹⁶⁷ Co se týče první poloviny devatenáctého století, jistou představu lze získat např. na základě rozboru *takanot* Svatého spolku v Mladé Boleslavi z roku 1842. Mladoboleslavská židovská komunita čítala kolem roku 1850 asi 900 osob, lze tedy očekávat, že se tamní spolek potýkal s obdobnými nároky na organizaci a řízení činnosti jako roudnická Chevra. In: AŽMP, *Židovská náboženská obec Mladá Boleslav, Stanovy a seznam členů 1842–1924*, sign. 96385.

¹⁶⁸ Jak uvádí např. *takanot* Svatých spolků v Mladé Boleslavi (1842) či v Polné (1852). In: AŽMP, ŽNO Mladá Boleslav, *Chewra kadiša. Stanovy a seznam členů 1842–1924*, sign. 19895; AŽMP, ŽNO Polná, *Chewra kadiša. Stanovy z roku 1852*, sign. 34064.

Správce měsíce nemohl zpravidla zastávat svůj úřad déle než dva měsíce. Dle mladoboleslavských *takanot* spočívala role správce měsíce zejména v posílených rozhodovacích pravomocích. K roli správce měsíce viz Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 93.

¹⁶⁹ V rámci pražské Chevry známý jako tzv. balotáž. In: Pavla DAMOHORSKÁ a Bedřich NOSEK, *Židovské tradice a zvyky*, s. 135.

o novoluní měsíce švat, později byl začátek spolkového roku a s ním také volba předsednictva přeložena na předvečer měsíce elul. Dle stanov z roku 1864 disponovali volebním právem pouze starší spolku, tedy ti, kterým byla vzhledem k jejich zvláštním kvalitám a zkušenostem (zpravidla museli být inkorporováni po mnoho let) tato funkce udělena, a všichni řádní ženatí členové.¹⁷⁰ Právo být volen do čela organizace pak náleželo těm, kteří mimo to, že splňovali výše uvedené podmínky, byli „*dobrých mravů a dobře situovaní*“.¹⁷¹ Patrně díky této klauzuli jsme v rámci roudnického Svatého bratrstva svědky toho, že zde dochází ke skutečně markantní monopolizaci funkcí *gabajim* nejmajetnějšími členy komunity. Nejedná se však o jakýsi projev oligarchie – vždy se nejvýše cenily zkušenosti a znalosti. Jacob R. Marcus, který obdobný jev (ačkoliv v mnohem menším rozsahu) zaznamenává u třeštské Chevry, píše: „*účelem znovuzvolení bylo zajistit vedení starších a zkušených mužů, kteří věděli, jak zachovat tradiční zvyklosti*“.¹⁷² Nepochybně však mělo výše uvedené opatření praktický účel, možná s historickým podtextem: v období raného novověku bývalo v některých komunitách zvykem, že byl člen bratrstva v případě hierarchického postupu povinen své druhy slavnostně pohostit, věnovat dva mázy piva apod. Snad se tímto ustanovením také předcházelo situacím, kdy by předseda Chevry kadiši, držitel skutečně velmi společensky významného postu, chodil oblečen v omšelém šactvu apod.

Pro srovnání, Chevra kadiša v Mladé Boleslavi, kde byla židovská obec kolem poloviny devatenáctého století početně srovnatelné s roudnickou, měla k roku 1868 dva *gabajim*.¹⁷³ Spolkový rok zde rovněž začínal o novoluní měsíce švat.

Úkolem *gabajim* bylo svolávat a řídit schůze, ukončovat shromáždění a společně s pokladníkem spravovat spolkové finance. Představení rovněž v rámci společenství uplatňovali své rozhodovací pravomoci. Významnou úlohou byla pochopitelně také reprezentační role. Zvláštní postavení náleželo prvnímu představenému, který opatroval spolkovou pokladnu a záznamní knihy. Po roce 1880 se počet *gabajim* trvale snížil na dva,¹⁷⁴ v *takanot* z let 1892 a 1898 jsou již označováni jako předseda a místopředseda. Zajímavostí je, že např. v čele Svatého bratrstva v Přerově, kde se

¹⁷⁰ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1864*, sign. 20121

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Jacob R. MARCUS, *The Triesch Hebra Kaddisha*, s. 11.

¹⁷³ AŽMP, ŽNO Mladá Boleslav, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1868*, sign. 63285 b.

¹⁷⁴ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Kniha zápisů ze schůzí z let 1846–1898*, neföliováno.

roku 1880 nacházela židovská komunita čítající 188 osob, tedy o 335 méně než v Roudnici,¹⁷⁵ stáli k roku 1882 tři „gaboim“.¹⁷⁶

Ke konci sledovaného období, tedy v devadesátých letech devatenáctého století, sestávalo členstvo ze členů řádných, mimořádných (nezletilí) a čestných – ti měli práva řádných členů, aniž by byli vázáni jejich povinnostmi.¹⁷⁷ Je-li uchazeč přijat jako člen řádný, pak se automaticky stává členem permanentním – oproti roku 1864, kdy musel žadatel o řádné, definitivní členství postoupit jednoroční čekací lhůtu, se tedy proces uvolňuje.¹⁷⁸ Všichni řádní členové nyní disponovali – bez ohledu na rodinný stav – aktivním volebním právem. Pasivní volební právo se vztahovalo pouze na členy obývající lokální komunitu starší dvaceti čtyř let. Ti byli do svých funkcí voleni valnou hromadou všech řádných členů. Z Valné hromady vzešlo nejprve šest členů výboru, dva náhradníci a dva revizoři účtů. Ze středu výboru byli následně zvoleni starosta a místopředseda (náměstek), pokladník a jeho náměstek a zapisovatel. K výboru náleželi také *zekenin*, čtyři služebně nejstarší členové, jejichž původní, významná funkce ztratila svou váhu.

Pro porovnání, výbor Chevry kadiši ve Slaném se skládal z pěti členů (předseda, náměstek předsedy, pokladník, přísedící a jeho náhradník),¹⁷⁹ kdežto v Brandýse nad Labem byl desetičlenný.¹⁸⁰ Ve Slaném i Brandýse nad Labem se kolem roku 1898 nacházely židovské komunity čítající méně než dvě stě osob.¹⁸¹

Výbor představoval výkonný orgán bratrstva. Měl kontrolu nad společnými financemi, byl oprávněn nahlížet do veškerých spolkových knih a především ustanovoval spolkové úředníky a sluhy.¹⁸²

4. 5. 1 Podmínky členství

Členy roudnického bratrstva se mohli stát všichni Židé bydlící v Roudnici (od roku 1892 i mimo ni), kteří byli zachovalé, bezúhonné pověsti a ochotní podvolit se spolkovým stanovám. Vstoupení nezletilých do spolku bylo prvně umožněno stanovami z roku 1892 (ovšem se souhlasem jejich zákonných zástupců). Všichni

¹⁷⁵ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 148, 398.

¹⁷⁶ AŽMP, ŽNO Přerov. *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1882*, sine sign.

¹⁷⁷ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1864; Chevra kadiša. Stanovy z roku 1892; AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, Chevra kadiša. Stanovy z roku 1898*.

¹⁷⁸ Plní-li řádně své členské povinnosti.

¹⁷⁹ AŽMP, ŽNO Slaný, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1898*, sign. 51502.

¹⁸⁰ Předseda, místopředseda, pokladník, zapisovatel a dalších šest členů výboru. In: AŽMP, ŽNO Brandýs nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1898*, sine sign.

¹⁸¹ Blanka ROZKOŠNÁ a Pavel JAKUBEC, *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*, s. 89.

¹⁸² AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1898*.

kandidáti, kteří byli na základě tajného hlasování přijati za spolkové členy, museli zaplatit zápisné a současně také řádný roční příspěvek.

4.6 Členové

Členství ve Svatém společenství vždy bylo a i dnes zůstává mimořádně pozitivně sociálně hodnoceno. Vzhledem ke skutečnosti, že příslušníci spolku představovali morální (a často také sociální) elitu židovské obce, bylo by nepochybně zajímavé věnovat se zevrubně složení členské základny. S ohledem na stav dochování pramenů jsem se rozhodla seznámit čtenáře detailněji s členskou strukturou z let 1848 a 1893. Roku 1848 stále doznívají důsledky josefínských reforem.¹⁸³ Roudnická židovská komunita se nacházela na vrcholu svého populačního růstu (cca 1000 osob),¹⁸⁴ lze tedy očekávat, že i Svaté společenství dosáhlo početního maxima. Kolem 1893 čítala roudnická obec cca 340 osob a stále se zmenšovala.¹⁸⁵ Židovská obec se více přibližovala moderní sekularizované společnosti, což se odráží i ve vedení spolku.

4.6.1 1848

Jak jsem naznačila výše, členství v Chevře kadiše bylo, přinejmenším v teoretické rovině, podmíněno především morálními kvalitami jedince.¹⁸⁶ S tímto souvisí požadavek na vedení řádného a spořádaného života, jenž byl kladen jak na kandidáty, tak na ty, kteří již na činnosti společenství participovali. Roudnická Chevra pojímala roku 1848 devadesát tři členů,¹⁸⁷ devadesát tři souvěrců nejrůznějšího věku, sociálního a hospodářského postavení.¹⁸⁸ Na chodu Chevry se tedy přímo podílelo cca 19% mužské populace Roudnice n. L.¹⁸⁹ Jistě se lze shodnout na faktu, že členství v bratrstvu bylo jistou známkou prestiže, zároveň se však nestalo nedosažitelným ani pro nejhudší sociální vrstvy. V roce 1848 tvořily část členstva dokonce dvě osoby finančně závislé.¹⁹⁰ Ačkoliv byla spolková politika k chudým souvěrcům diskriminující v tom ohledu, že nemohli z praktických důvodů stanout v čele spolku,

¹⁸³ Tomáš PĚKNÝ, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 91.

¹⁸⁴ Karel KUČA, *Města a městečka a v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, s. 398.

¹⁸⁵ SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Archiv města Roudnice nad Labem, *Scítání lidu 1891*, inv. č. 1355, k. č. 232.

¹⁸⁶ Srov. Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Sateenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 92;

¹⁸⁷ Viz příloha č. 1 a 2.

¹⁸⁸ AŽMP, Roudnice nad Labem, *Knih pokladní/ seznam členů/ 1848–1893*, sign. 53089, nefóliováno.

¹⁸⁹ Za předpokladu, že bylo zastoupení mužů a žen v roudnické židovské obci zhruba vyrovnané.

¹⁹⁰ Viz příloha č. 2.

v *takanot* nezůstaly jejich potřeby opomenuty: ve vzácných případech mohli být dokonce osvobozeni od veškerých spolkových poplatků.

Co se týče profesního zastoupení, více než 60% členů se věnovalo obchodu, polovina z těchto se pak živila podomním prodejem. Z řemeslníků (cca 20% spolku) byli zastoupeni zejména řezníci, pekaři, ševci či krejčí. Nejméně byly zastoupeny nevýrobní obory (např. rabíni, učitelé, úředníci, intelektuálové apod.).¹⁹¹

V četných případech nepojily členy společenství pouze požadované osobní vlastnosti, jako láska k bližnímu, ale i původ. Mezi více než čtyřmi desítkami jmen, která byla v roce 1848 v rámci Svatého sdružení zastoupena, dominují zejména Heller (העללער), Schiff (שיף) a Töpfer (טעפפער). Příslušníci těchto rodů tvořili nejen přes 20% členstva, ale velmi často i elitu spolku. To platilo také v následujících letech: vzešlo-li nové představenstvo, pak mezi zvolenými až do roku 1881, kdy zemřel Veit Schiff (1819–1881),¹⁹² vždy figurovalo jméno Schiff či Töpfer.¹⁹³

V čele organizace stáli v roce 1848 tři *gabajim*.¹⁹⁴ Složení bylo následovné: první představený Lipmann Schiff (1795–1878),¹⁹⁵ druhý Israel Heller (1784–1851)¹⁹⁶ a třetí *gabaj* Izak Töpfer (1796–1874).¹⁹⁷ Všichni jmenovaní vzešli z řad *zekenim*.

Příjmení Schiff nosilo k roku 1848 šest spolkových členů. Jejich společným předkem byl Juda Schiff,¹⁹⁸ obchodník s kůžemi a roudnický primas.¹⁹⁹ Také Lipmann Schiff, zvaný Lazar, potomek Judova syna Feita, náležel mezi společenskou elitu. Spolu se svým prvorozeným synem Veitem²⁰⁰ (1819–1881) se řadil k nejmajetnějším členům Chevry.²⁰¹ Otec i syn se dokázali prosadit nejen v obchodu, ale také v rámci spolkové hierarchie. Od padesátých do osmdesátých let devatenáctého století Veit Schiff pravidelně působil jako jeden z *gabajim*. Od roku 1852, kdy

¹⁹¹ Ačkoliv jsou čísla jen orientační, z dochovaných soupisů Židů na roudnickém panství nelze povětšinou zjistit, zda jmenovaní zastávali úřad v rámci židovské samosprávy apod.

¹⁹² NA, HBMa, *Matrika zemřelých 1874–1896*, kn. č. 1799, inv. č. 1799, fol. 197.

¹⁹³ AŽMP, Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Kniha zápisů ze schůzí 1846–1898*, nefóliováno.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ NA, HBMa, *Matrika narozených 1788–1824*, kn. č. 1790, inv. č. 1790, fol. 13; NA, HBMa, *Matrika zemřelých 1874–1838*, kn. č. 1799, inv. č. 1799, fol. 189.

¹⁹⁶ SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Archiv města Roudnice nad Labem, *Seznam židovského obyvatelstva 1839–1860*, inv. č. 10, sine sign, fol. 178.

¹⁹⁷ NA, HBMa, *Matrika narozených 1840–1865*, kn. č. 1791, inv. č. 1791, fol. 14; NA, HBMa, *Matrika zemřelých 1874–1896*, kn. č. 1799, inv. č. 1799, fol. 174.

¹⁹⁸ Zemřel 13. 4. 1798. In: NA, HBMa, *Matrika zemřelých 1789–1838*, kn. č. 1798, inv. č. 1798, fol. 7.

¹⁹⁹ Ivana EBELOVÁ (ed.), *Soupis židovských familantů v Čechách z roku 1783, V. Čáslavský kraj, Klatovský kraj, Rakovnický kraj*, Praha 2005, s. 355.

²⁰⁰ Zemské číslo 7729. In: NA, České gubernium, *Knihy židovských familantů*, inv. č. 136, sign. HBF XIV/V, fol. 71.

²⁰¹ Jak lze usoudit z výše členských řádných i dobrovolných příspěvků. Skutečnost potvrzuje také seznam plátců náboženské daně z roku 1861 – Veit Schiff spadl do páté, nejvyšší skupiny. In: AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Náboženská daň 1861*, sign. 20437.

byl prvně zvolen do funkce druhého představeného, sloužil celkem ve dvaceti osmi administrativách. Evidentně šlo o muže velmi vzdělaného. Rabín E. F. Löwy o něm hovoří jako o talmudistovi a rovněž ve spolkových záznamech je titulován jako „*morenu*“²⁰². Také matriční záznamy svědčí o tom, že se výše jmenovaní patrně těšili v židovské komunitě velké vážnosti. Oba zastávali roli *mohela*, obřezávače.²⁰³ Pro zajímavost, v synagoze sedával vedle svého bratrance Davida, dalšího člena Svatého společenství.²⁰⁴ David Schiff býval často jedním z kandidátů navržených na post předsedy a pokladníka. Živil se jako podomní obchodník. Také Simon Schiff a jeho syn David, další z členů Chevry kadiši, provozovali podomní prodej.

Jméno Töpfer se v soupisu členů z roku 1848 vyskytuje šestkrát. V rámci spolkové hierarchie stanul nejvýše Izak Töpfer (1796–1874), nejstarší syn obchodníka Jakuba.²⁰⁵ Roku 1848 zastával post třetího *gabaje* a později vystřídal Lipmanna Schiffa v pozici hlavy organizace.²⁰⁶ Až do své smrti býval pravidelně volen do představenstva, v drtivé většině případů se ujal funkce prvního z *gabajim*.²⁰⁷ Také on sloužil, jako Veit Schiff, v téměř třiceti administrativách. Rovněž náležel k nejbohatším členům Chevry.²⁰⁸ Živil se jako obchodník s kůžemi. Jako váženému členu komunity mu byla často svěřena role *kmotra* (*sandak*).²⁰⁹ Mezi členy sdružení jména Töpfer se řadili také hausírník Abraham (1788–1856) a jeho syn Moises.²¹⁰ K roku 1848 byl Abraham jedním ze *zekenin*, Moises „pouze“ řádným členem.²¹¹ Dále zmiňme bratry Moise a Aschera a řezníka Löbla Töpfera.²¹²

Jméno Heller bylo v roce 1848 zastoupeno devíti členy. Společným předkem Israela (1784–1851), Samuela (n. 1788) a Salomona Hellera (n. 1796) byl Seligmann Heller (přibližně 1760–1814), pocházející z Pšovky.²¹³ Israel, synagogálním jménem סיני, zastával roku 1848 až do své smrti post druhého *gabaje*. Živil se obchodem, dříve

²⁰² „náš učitel“

²⁰³ NA, HBMA, *Matrika narozených 1840–1865*, kn. č. 1791, inv. č. 1791.

²⁰⁴ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Kniha synagogálních sedadel 1873–1899*, sign. 20508, fol. 2.

²⁰⁵ Zemské číslo 7684. NA, České gubernium, *Knihy židovských familiantů*, inv. č. 134, sign. HBF XIV/V, fol. 156.

²⁰⁶ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Kniha zápisů ze schůzí 1846–1898*, sign. 53148, nefóliováno.

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Náboženská daň 1861*, sign. 20437.

²⁰⁹ NA, HBMA, *Matrika narozených 1840–1865*, kn. č. 1791, inv. č. 1791.

²¹⁰ SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Archiv města Roudnice nad Labem, *Seznam židovského obyvatelstva 1839–1860*, inv. č. 10, sine sign, fol. 47.

²¹¹ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Kniha zápisů ze schůzí 1846–1898*, sign. 53148, nefóliováno.

²¹² SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Archiv města Roudnice nad Labem, *Seznam židovského obyvatelstva 1839–1860*, inv. č. 10, sine sign, fol. 47.

²¹³ SOAL, Velkostatek Roudnice nad Labem, *Seznam Židů 1810–1813*, inv. č. 143, sine sign.

jako výběrčí daní.²¹⁴ Na jeho náhrobním kameni se nachází symbol konvice a mísy, spolu se svými bratry se tedy patrně řadil k levitům.²¹⁵

Není bez zajímavosti, že mezi členy Chevry náleželi také *kohanim*²¹⁶, konkr. se jednalo o bratry Simeona²¹⁷ a Salomona, syny učitele Markuse Poppera a Seligmana Poppera a jeho syna Davida Löwa. S ohledem na kněžský status se nabízí otázka, jaké byla podstata jejich členských povinností, neboť zákony *tohory* zakazují kohenům styk s mrtvými nebo účast na pohřební bohoslužbě u hrobu.²¹⁸

4. 6. 2 1893

Co se týče druhé poloviny devatenáctého století, stav členské základny částečně odráží negativní populační tendence. K roku 1893 čítal spolek sedmdesát tři členů.²¹⁹ Valné hromady se však účastnilo pouze dvacet tři potenciálních voličů.²²⁰ Tento jev lze částečně vysvětlit skutečností, že někteří členové, ač nadále platili roční příspěvky, trvale pobývali na jiných, někdy velmi vzdálených místech. Příkladem za všechny může být spisovatel a žurnalista Seligmann Heller,²²¹ jenž od poloviny sedmdesátých let devatenáctého století působil ve Vídni, přesto však každoročně skládal poplatek *pidjon nefesh*. Zájemců o vstup do společenství byl však stále dostatek. Jen o dva roky dříve se jich přihlásilo sedm. Noví členové pocházeli z „tradičních“ roudnických rodin jako Kohn, Pollak, ale často velmi často také z rodin, které se do Roudnice přistěhovaly po polovině devatenáctého, např. Kornfeld (Golčův Jeníkov), Stadler (Strážov), Sabatt atd, pro něž spolková činnost snad představovala prostředek formování nové identity.

Od konce čtyřicátých let devatenáctého století prošlo členstvo Chevry markantní proměnou, a to zejména z hlediska profesního složení. Zatímco k roku 1848 byl „prototypem“ člena hausírník či jedinec věnující se výrobnímu oboru, o téměř půl století

²¹⁴ SOA Litoměřice. Velkostatek Roudnice nad Labem, *Seznam Židů*, s. d. [1780–1820], inv. č. 144, sine sign., nefóliováno.

²¹⁵ Potomci Léviho.

²¹⁶ *kohanim*,

²¹⁷ Vi z náhrobní kámen Simeona Poppera (1789–1865):

... הד קברא דתק*ודגא איש תמים/ וירא אלהים כהרר ר שמעון/ פאפפער כץ לאל אלים גש מול/ ארון הקדש בימי נוראים בני ישראל
ברית של א*א תורר ...

²¹⁸ Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, Bedřich NOSEK, Leo PAVLÁT a Daniel ZISS. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. str. 92.

²¹⁹ Viz příloha č. 3 a 4.

²²⁰ Na členskou schůzi 10. Av 5765, 10. srpna 1893, předcházející Valné hromadě, se dostavilo dokonce pouze dvacet tři členů.

In. AŽMP, Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Kniha zápisů ze schůzí 1848–1898*, sign. 53148, nefóliováno.

²²¹ Seligmann Heller (8. 7. 1831 Roudnice nad Labem – 8. 1. 1890 Vídeň) se řadí mezi nejvýznačnější roudnické rodáky. Narodil se v německo-židovské rodině. Jeho otec Salomon byl pekařem a dlouholetým členem Chevry kadiš. Studoval ve Vídni. Je známý pro svou básnickou tvorbu, ale také díla překladatelská, prozaická a divadelní kritiky.

později tvoří více než sedmdesát procent spolku soukromníci a obchodníci. Také nevýrobní obory (školství, intelektuálové, finančníci, židovské úřady apod.) jsou silně zastoupeny. Předpokladem této změny bylo povolení účasti židovského obyvatelstva na všech sférách ekonomického života koncem padesátých let devatenáctého století.²²² Co se týče spolkových elit, jejich představiteli zůstávají i dále obchodníci a výrazné osobnosti komunity.

Spolu se společností se Chevra kadiša nejenom vyvíjela, ale také bohatla. Zatímco ve čtyřicátých letech devatenáctého století se spolkové příjmy a výdaje pohybovaly kolem sta zlatých ročně, o čtyřicet pět let později se částka blíží ke dvěma tisícům zlatých.²²³

Mezi nejmajetnější členy spolku náleželi obchodníci, kupci a nově také fabrikanti,²²⁴ kteří ihned zaujali místo mezi spolkovou elitou. Na rozdíl od předcházejících let již nevidujeme, že by v devadesátých letech devatenáctého století docházelo k monopolizaci čestných funkcí několika jednotlivci.

Společenství bylo mezi lety 1893–1894 zastoupeno následovně: předseda Rudolf Pollak (n. 1851), fabrikant a syn bývalého starosty náboženské obce Wilhelma Pollaka (v letech 1857–1879),²²⁵ zástupce Bernard Bondy (1831–1901), fabrikant, pokladník Abraham Weil (1836–1927), soukromník, zapisovatel JUDr. Adolf Stein (1844–1906). Dalšími členy výboru byly Nathan Löbl (1845–1908),²²⁶ privátník, Carl S. Taussig, obchodník a revizoři Joachim S. Löwy a David Fleischer.²²⁷ Od roku 1893 byla rovněž na žádost studenta práv Ludwiga Weinberga (1872–1942) ustanovena zvláštní komise pro udržování hrobů, do níž byli zvoleni rabín Moritz Klotz, řídící učitel na odpočinku (a nositel Záslužného kříže) Lazar Reich, pokladník Abraham Weil a Ludwig Weinberg.

Dále zde považuju za vhodné zmínit, že někteří členové bratrstva rovněž přímo participovali na roudnickém politickém životě. Mezi nimi vévodí jména, Nathan Löbl, Ignatz a Rudolf Pollak a Julius Stadler.²²⁸

²²² Hillel J. KIEVAL, *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870–1918*, s. 24.

²²³ In: AŽMP, Roudnice nad Labem, *Kniha pokladní 1847–1875*, sign. 20514; AŽMP, Roudnice nad Labem, *Kniha pokladní 1871–1912*, sign. 53086.

²²⁴ Např. Rudolf Pollak, Ignatz Pollak, Bernard Bondy či Rudolf Bächer. Více k Rudolfu Bächeorvi (1856–1915) [online] na:

http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/B%C3%84CHER_Rudolf_8.1.1856-22.2.1915.

²²⁵ AŽMP, Roudnice nad Labem, *Kniha zápisů ze schůzí ŽNO 1897–1915*, sign. 20509.

²²⁶ Zemřel v Teplicích.

²²⁷ AŽMP, Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Kniha zápisů ze schůzí 1846–1898*, sign. 53148, nefóliováno.

²²⁸ Dále např. Rudolf Bächer, Adolf Eisler, Hermann Weinberg.

4.7 Spolkové soudnictví

V případě rozepří mezi členy bratrstva, které neurovnal smířovací pokus místního rabína, zasedal smírčí soud (*Schiedgericht*). Smírčí soud byl příležitostně svolávaným orgánem, do kterého si každá sporná strana volila dva spolkové členy. Tito zvolení členové pak sami jmenovali pátého člena – předsedu. Soud zasedal nejdéle ve čtrnácti dnech, vítěz sporu byl pak určen na základě většinového hlasování. Proti soudnímu výroku, vynesnému v rámci tajné schůze, nebylo možné odvolání.

4.8 Spolkové dny

Novoluní měsíce švat (leden či únor) nepřinášelo pouze začátek spolkového roku, generální shromáždění všech členů a volbu představenstva, ale tento den byl rovněž pro příslušníky spolku dnem pokání.²²⁹ Provázeli ho půst (odtud pramení název *Fasttag*) a kající modlitby. Členové Chevry dále navštěvovali pole hrobů a žádali zemřelé za odpuštění bezděčných projevů neúcty, kterých se mohli dopustit při přípravě ku pohřbu. Později odpoledne následovala v synagoze slavnostní bohoslužba, jak zdůrazňují *takanot*: za „plného osvětlení“. Část svící měla dokonce povinnost zajistit židovská obec. Vedl-li bohoslužbu roudnický rabín, byla mu přiznána gratifikace ve výši 5 zl. Později byla událost spolu se začátkem spolkového roku přesunuta na první den měsíce elul.²³⁰

Každé tři roky se v měsíci adaru pořádala spolková hostina, *Brudermahl–Seudoh סעודה*, jako poděkování členům bratrstva a uctění jejich práce. Byla určena nejen pro členy Chevra kadiša, ale také pro čestné hosty. Stanovy spolku z roku 1892 dokonce výslovně uvádí povinnost pozvat rabína a kantora.²³¹ Pro porovnání, v Praze připadala událost na výroční den založení spolku, tedy na prvního dne měsíce tamuz. Konala se každoročně. V některých komunitách připadal spolkový den také na 15. kislef či na Lag ba-omer (18. ijar). V mladoboleslavské obci se hostina pořádala každé dva roky, o jejím datu se hlasovalo.²³²

Z účetních záznamů roudnického bratrstva je patrné, že zajištění banketu bývalo poměrně finančně náročné. Možná byl tento fakt jedním z důvodů, proč se konal

In: SOkA Litoměřice se sídlem v Lovosicích. Archiv města Roudnice nad Labem, *Schematismus (volby, jmenné seznamy, zastupitelstvo, rada, odbory, komise, místní školní rada)*, kn. č. 118, inv. č. 147.

²²⁹ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1864*, sign. 20121.

²³⁰ V některých komunitách býval tradičním dnem pokání 7. adar. Tento den je v židovském kalendáři označován jako datum Mojžíšova narození a smrti.

²³¹ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1898*, sine sign.

²³² AŽMP, ŽNO Mladá Boleslav, *Stanovy Pohřebního bratrstva z roku 1868* (tisk z roku 1887), sign. 63285 b.

pouze jednou za tři roky. Např. k roku 1898 vynaložila Chevra na slavnostní hostinu 450 Kr. Tato částka představovala 41% všech spolkových příjmů.²³³

4.9 Chevra kadiša jako klíčový doplněk židovské obce

V průběhu novověku se instituce Chevry kadiši vyvinula v nejsilnější organizaci židovské obce, jejíž autoritě, rovněž jako ostatní bratrstva, de iure podléhala.²³⁴ Ve skutečnosti však byla prakticky plně autonomní. Jacob R. Marcus uvádí, že Chevra dokonce často přijímala opatření týkající se pravomocí a financí komunity a přivlastňovala si tedy prerogativa náležející obecním orgánům.²³⁵ *Keliha* tyto tendence zpravidla tolerovala. Chevra disponovala značným jměním a v případě potřeby mohla obci poskytnout levný úvěr. Navíc panovala všeobecné úcta ke svaté práci, kterou spolek vykonával – od almužnictví přes péči o nemocné a umírající po péči o mrtvé.²³⁶ V první řadě je však nezbytné Svaté společenství vnímat jako jeden z nezbytných doplňků židovské obce, nikoliv jako její protiváhu.²³⁷ Jestliže platí zásada, že ze smrti jiného člověka nemají nikomu plynout materiální benefity, pak je vyloučena činnost jakýkoliv soukromých či komerčních organizací, které by s vidinou zisku pohřbívali zesnulé.²³⁸ Odpovědnost tak přechází na komunitu jako na celek. Zásadní význam Chevry kadiši *de-gomlej chasadim* pak spočívá v tom, že s jejím vznikem dochází k transferu morální odpovědnosti za pohřbívání členů komunity a výkon činností s tímto souvisejících²³⁹ na skupinu, která vzhledem k charakteru svého poslání splňuje požadavek neprofitovat ze smrti souvěrce.²⁴⁰

Pevné sepětí Svatého společenství s *kehilou* reflektují také stanovy židovské náboženské obce v Roudnici n. L. z 3. července 1897. Dle § 32 je starosta obce oprávněn účastnit se výborových schůzí a rovněž disponuje poradním hlasem. Také *takanot* Chevry kadiši z roku 1864 připouští přítomnost starosty na spolkových

²³³ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Spisový materiál z let 1898–1899*, sign. 47629.

²³⁴ Jacob R. MARKUS, *The Triesch Hebra Kaddisha*, s. 6.

²³⁵ *Ibid.*

²³⁶ Jacob KATZ a Bernard Dov COOPERMAN, *Tradition and crisis: Jewish society at the end of the Middle Ages*, s. 134.

²³⁷ Sylvie Goldbergová upozorňuje na skutečnost, že v jistých dobách mohla Chevra kadiša uplatňovat svou autoritu nad členy komunity pod hrozbou vyloučení ze spolku. Exkomunikovanému pak v případě smrti nebylo zajištěno provedení předepsaných předsmrtných a smrtných rituálů, neboť Chevra kadiša všechny tyto služby monopolizovala. In: Sylvie-Anne GOLDBERG, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Siteenth through Nineteenth-Century Prague*, s. 95.

²³⁸ Louis Isaac RABINOWITZ, *Hevra Kaddisha*, in: *Encyclopaedia Judaica*, s. 82.

²³⁹ *Tahara, leviša*, uložení do rakve, doprovod na hřbitov atd.

²⁴⁰ Vzešel-li Svatému bratrstvu z jeho činnosti jakýkoliv zisk, pak sloužil komunitě jako celku. In: Arno PAŘÍK, *Pražské židovské hřbitovy: Prague jewish cemeteries = Prager jüdische friedhöfe*, Praha 2003, s. 7.

schůzích.²⁴¹ Snahy zástupců židovské obce a to, aby získali detailnější přehled o činnosti organizace s takovým dosahem, jsou pochopitelné. Domnívám se však, že případný konflikt mezi autoritou kehily a Svatým spolkem byl, zvláště v devatenáctém a na počátku dvacátého století, spíše zdánlivý než reálný, jelikož spolkové elity bývaly velmi často zároveň členy obecního představenstva.²⁴² Mimo to byli představitelé obce o významných událostech (např. o průběhu Valné hromady) informováni korespondenčně.

Ve světle dochovaných pramenů se zdá patrné, že vztahy mezi Chevrou kadišou a židovskou obcí byly harmonické, ba v jistých případech bychom neváhali je označit za srdečné. Když v roce 1914 zemřel Philip Neumann (1843–1914)²⁴³ řídicí učitel na odpočinku, „velezasloužilý člen zesíleného představenstva“ a gabaj di-Chevra kadiša, Svatý spolek se usnesl věnovat obci obraz zesnulého. Zemřel-li významný člen komunity, bývalo dále zvykem, že se na plánování průběhu pohřbu podílela jak Chevra, tak představenstvo obce. V takovýchto situacích se zástupci spolku, zpravidla dva – úřadující starosta a jeho náměstek, účastnili schůze představenstva. Zástupci Svatého sdružení bývali na obecní schůze často delegováni též za účelem projednání nadačních záležitostí. Příkladem může být nadace Barucha Hellera, o níž bylo užším představenstvem 16. března 1905 rozhodnuto následovně: „...*Představenstvo jednohlasným usnesením navrhuje ve srozumění s přítomnými zástupci spolku Chabura Kediša, aby z výtěžku nadace této každoročně věnováno bylo: polovice náboženské obci židovské v Roudnici, čtvrtý díl spolku Chaburah Kediša a čtvrtý díl sloužití má účelům obvyklého odbývání výročních modliteb za zesnulého ...*“²⁴⁴ Svatý spolek, jako dobročinná organizace, nezřídka kdy figuroval jako příjemce testamentárního dědictví. Jelikož měl z činnosti Chevry kadiši plynout prospěch především komunitě, bývalo obvyklé, že v případě významnějších testamentárních odkazů věnovala Chevra část dědictví na bohudobé účely přímo židovské náboženské obci.²⁴⁵

Hovoříme-li o Svatém sdružení jako o významném doplňku židovské komunity, nelze zde opominout také jeho charitativní a filantropické aktivity. Přestože byla

²⁴¹ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1864.*

²⁴² AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *ŽNO. Zápisy schůzí 1867–1879*, sign. 20509; AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Kniha zápisů ze schůzí ŽNO 1897–1915*, sign. 53081.

Představenstvo tvořilo osm členů. Vedle nich byli ustanoveni ještě čtyři náhradníci. Rozšířené (též zesílené) představenstvo bylo složeno ze členů představenstva a osmi důvěrníků. Dohromady tedy čítalo šestnáct členů. Z dalších orgánů obce jmenujme rozvrhovou komisi (6 členů) a dva revizory účtů.

²⁴³ NA, BHMa, *Matrika zemřelých 1896–1941*, kn. č. 1800, inv. č. 1800, fol. 9.

²⁴⁴ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Kniha zápisů ze schůzí ŽNO 1897–1915*, sign. 53081, fol. 170.

²⁴⁵ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Kniha zápisů ze schůzí z let 1846–1898*, nefoliováno.

v průběhu devatenáctého a dvacátého století byla činnost společenství soustředěna zejména na péči o umírající, zemřelé a pohřební záležitosti,²⁴⁶ podpora chudých²⁴⁷ představovala pravidelnou položku spolkových výdajů. Kromě toho poskytovala Chevra příspěvky na chudé přímo židovské náboženské obci.²⁴⁸ Dále organizovala nejrůznější sbírky na podporu nuzných, chudých školních dětí, sirotků apod.²⁴⁹

²⁴⁶ Od konce 18. století přebírá péči o nemocné spolek Bikur cholim (návštěva nemocných).

²⁴⁷ Pomoc chudým a odstrčeným byla a nadále zůstává jednou z hlavních *micvot* judaismu. Pro označení materiální podpory potřebných se zpravidla užívá pojmu *cedaka*. *Cedaka* doslova znamená spravedlivost či spravedlnost. Tento tradiční výklad slova implikuje skutečnost, že je praktická pomoc ze strany příjemce vnímána jako něco, na co disponuje nárokem. Ze strany dárce se pak jedná o povinnost, nikoliv o akt slitování se nad nuzným. Důležitost, kterou rabínské autority charitativním aktivitám přikládaly, lze vnímat z Rašiho slov: „*cedaka je tak důležitá jako všechny ostatní micvot dohromady*“ (BB 9a). I ti, kteří sami žili z materiální podpory jiných, měli participovat na sociální spravedlnosti a finančně pomoci těm, kteří byli méně šťastní než oni (Git 7a). Poskytování *cedaky* mělo svá pravidla, která zaručovala, že bude poskytnuta praktická pomoc a naopak chránila darujícího před tím, aby se sám nestal závislým na charitě. Za úměrný příděl byla považována jedna desetina příjmu, maximem byla jedna pětina. Potřební přijímali podporu jak od konkrétních jedinců ve formě almužen, tak od židovské obce a dobročinných spolků.

In: POSNER, Raphael, *Charity as Zedakah*, in: Encyclopaedia Judaica., Vol.4 Blu-Cof, Jerusalem 2007, str. 569; Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, Bedřich NOSEK, Leo PAVLÁT a Daniel ZISS, *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*, s. 25.

²⁴⁸ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Kniha pokladní 1846–1875*, sign. 53147; AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Chevra kadiša. Spisový materiál 1901–1902*, sign. 47632.

²⁴⁹ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Finanční spisy. Péče o chudé 1851–1880*, sign. 34661.

5. Chevra našim

Židovské ženy zastávaly nepostradatelnou úlohu uvnitř rodiny, elementární jednotky židovské společnosti. Možnosti uplatnění, byť omezené, se jim dostávalo také v rámci Svatého společenství.²⁵⁰ Ženám bylo dovoleno šít *tachrinim*, pohřební rubáše, a asistovat členům bratrstva.²⁵¹ Bez jejich pomoci se neobešel výkon činností souvisejících s péčí o nemocné a zemřelé souvěrce, které nemohli vzhledem k etickým požadavkům vykonávat muži.²⁵² V rámci Chevry kadiši, řízené maskulinními principy, nebyly ženy dlouho plnohodnotnými členy. Až na konci sedmnáctého století, kdy pod vlivem osvícenských myšlenek dochází k transformaci instituce Svatého společenství, začínají převážně v zemích aškenázského kulturního prostoru vznikat takřka autonomní, striktně ženské organizace *našim cadkanijot*, Spolky zbožných žen.²⁵³ Vedle nich působila v německých oblastech s tradičně silně zastoupenou židovskou minoritou (např. Frankfurt, Drážďany, Manheim) i tzv. Frauenchevra, jež dle Sylvie Goldbergové ve spolupráci s mladými, svobodnými muži, kteří se nemohli ucházet o plnohodnotné členství v Chevře kadiše, usilovala o převzetí odpovědnosti za rituální přípravu ku pohřbu všech zemřelých členů komunity.²⁵⁴ Co se týče Prahy, zde již v první polovině osmnáctého století vyvíjela činnost Chevra našim cidkonijos.

Ženské dobročinné, respektive pohřební spolky měly rozličné názvy, kupříkladu ve Volyni působil od roku 1880 ženský spolek *Matan Beserer*, v Rakovníku pak *Dámský israelský spolek*.²⁵⁵ Zvláště v druhé polovině devatenáctého století, kdy se mužské Chevrot pod vlivem myšlení moderní doby vnitřně proměňují (to však neplatí pro tradiční ritus) jsme v případě menších i větších měst svědky toho, že se do této doby ryze mužské bratrstva otevírají také ženám v tom smyslu, že jsou nyní plnoprávními členkami a toto jejich postavení je rovněž zakotveno ve spolkových stanovách. To se týká, mimo jiné, např. *Spomyšle* či *Jičína*.²⁵⁶

První možné doklady o působení ženského ekvivalentu roudnické Chevry kadiši se datují do poslední třetiny osmnáctého století. Rovněž jako v případě Svatého bratrstva se jedná o prameny epigrafické. Např. na náhrobku paní Rachel, zesulé

²⁵⁰ Ženy bývaly zobrazovány na holbách spolků, zpravidla ve spodní části pod skupinou mužů.

²⁵¹ Hayim SHAUSS, *The lifetime of a Jew throughout the ages of Jewish history*, s. 259.

²⁵² Talmudický traktát *Semachot* (12:10) totiž říká, že jedině žena může oblékat do hrobu a ovázat tělo jiné ženy. Jedině žena může navštěvovat ženu trpící střevním onemocněním.

²⁵³ Sylvie-Anne GOLDBERG, *Women and Hevra kadisha*, in: *Encyclopaedia Judaica* 9, s. 82.

²⁵⁴ *Ibid.*

²⁵⁵ AŽMP, ŽNO Volyně, *Stanovy spolku Matan Beserer*, sign. 70245.

²⁵⁶ AŽMP, ŽNO Jičín, *Chevra kadiša. Stanovy z roku 1880*, sign. 53045. Pro porovnání, jičínská židovská obec čítala roku 358 členů. In: Blanka ROZKOŠNÁ a Pavel JAKUBEC, *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*, s. 176.

v úterý 9. ševat 1769, se lze dočíst, že byla אהד מנשים צדקניות, doslova „jednou z žen oddaných Spravedlnosti“.²⁵⁷ Tato maceva se nachází v kvazi čestné řady, což existenci spolku silně implikuje. Paní Rachel byla navíc manželkou *ha-rav rabi* Mordechaje Kohna, jednoho ze starších Chevry. Několik ženských náhrobků z let 1789–1793 s totožnou titulaturou se dále nachází ve své bezprostřední blízkosti (jak tomu bývalo často zvykem u členů Svatého společenství).

Lze se tedy domnívat, že koncept ženských dobročinných spolků proniká dříve do Roudnice n. L. než např. do amsterdamské (1776), rendsburgské (1776) či londýnské židovské obce (1795).²⁵⁸ Bezpochyby se v tomto případě uplatnil silný vliv Prahy.

Od devatenáctého století je ženský protějšek Svatého bratrstva v Roudnici nad Labem známý pod názvem Chebrat našim gmilut chasudim či jako Frauen Krankenunterstützungs und Beerdigungsverein.

5.1 Organizace

Jak jsem již zmínila, z činnosti roudnického ženského dobročinného spolku je dochováno pouze malé množství účetního materiálu a ručně psané *takanot* z roku 1879.²⁵⁹ Šestistránkový dokument obsahuje sedmdesát devět podpisů jeho tehdejších členek. Nejvýše figuruje podpis předsedkyně Eleonory Pollak (1821–1896), manželky Wilhelma Pollaka, bývalého představeného židovské náboženské obce a předního člena Chevry kadiši.²⁶⁰ Co se týče ostatních členek, v drtivé většině případů se jednalo o dcery, manželky, případně sestry příslušníků Svatého společenství. Část z nich tvořila dominantní sílu i jiných dobročinných organizací (Krejcarový spolek, Bikur cholim).²⁶¹ Ačkoliv jsou údaje o početním stavu členské základny k dispozici pouze pro rok 1879, skutečnost, že na činnosti Chevry našim ke konci sedmdesátých let devatenáctého století participovalo cca 30% ženské židovské populace Roudnice, svědčí o značném zájmu o spolkovou, respektive dobročinnou činnost.

Také členství v ženském protějšku Chevry kadiši představovalo jistou známkou prestiže, ačkoliv spolek evidentně nebyl nepřístupný. Jeho příslušnice museli být v první řadě morálně zachovalé, v opačném případě hrozilo jejich vyloučení. Dle

²⁵⁷ In: Jaroslav Achab HAIDLER. Kešet: elektronická databáze českých a moravských hřbitovů. [Online databáze]. [cit. 12. 8. 2021]. Dostupné z

http://www.chewra.com/keshetnew/kweb/tomb_detail.aspx?tomb=31847&kid=0

²⁵⁸ Sylvie-Anne GOLDBERG, *Women and Hevra kadisha*, in: Encyclopaedia Judaica 9, s. 82.

²⁵⁹ AŽMP, fond ŽNO Roudnice nad Labem, *Stanovy Chevry našim a nadační spisy 1862–1891*, sign. 34660.

²⁶⁰ NA, BHMa, *Matrika zemřelých 1896–1941*, kn. č. 1800, inv. č. 1800, fol. 3.

²⁶¹ AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Péče o chudé 1851–1880*, sign. 34661.

takanot (§ 2) se řádnými členkami Chevry našim mohli stát ty, které byly ochotné podřídit se stanovám a zaplatit vstupní (54 kr.) a roční poplatek (54 kr.).²⁶² Všechny řádné členky pak mohly na valné hromadě navrhnout kandidátky na členky čestné, na něž se nevztahovala členská práva a povinnosti.

Valná hromada tvořila nejvyšší orgán spolku. V rámci tohoto každoročního shromáždění byla na základě většinové volby jmenována první a druhá předsedkyně a pokladnice spolku.²⁶³ První představená (*gabajit*, גבאיִת) byla zmocněna k zastupování společenství navenek a k doзору nad veškerou spolkovou činností, svolávala a řídila schůze a v případě sporných záležitostí disponovala rozhodujícím hlasem. Pokladnice (*gabajit cedaka*, גבאיִת צדקה) spravovala spolkovou pokladnu a vedla účetní knihu společenství. Mimoto byla povinna předložit každý půlrok účetní záznamy k revizi.

5.2 Poměr ke Svatému spolku

V počáteční fázi svého vzniku představovaly ženské spolky, jako např. Bikur cholim, jednu z méně autarkních odnoží Chevry kadiši.²⁶⁴ Postupem času, zejména v průběhu devatenáctého století, se však výrazně emancipovaly. Zatímco v dřívějších dobách bývalo zvykem, že jedině představenstvo Chevry kadiši jmenovalo předsedu a zhotovovalo stanovy, minimálně v druhé polovině devatenáctého století již bylo v případě mimopražských měst běžnou praxí, že židovské ženy rozhodovaly o chodu a organizaci společenství samy, alespoň tak lze soudit z dochovaných stanov roudnického, rakovnického²⁶⁵ či prostějovského²⁶⁶ dámského spolku apod.

Co se týče pražské Chevry kadiši nošim cidkonijos, ta se svým postavením i vnitřním chodem oproti ostatním vymykala. Ještě *takanot* pražské Chevry kadiši gomle chassodim z roku 1901²⁶⁷ přisuzují Chevre nošim pouze status vedlejšího spolku a zároveň nepřiznávají jeho členkám právo volit si své představenstvo.

Takanot roudnické Chevry kadiši svůj poměr ke spolku Chevra našim neprecizují a naopak. Nezdá se, že by byl ženský spolek, byť jen z formálního hlediska, Svatému společenství podřízen.

²⁶² AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Stanovy Chevry našim a nadační spisy 1862–1891*.

²⁶³ Ibid.

²⁶⁴ Sylvie-Anne GOLDBERG, *Women and Hevra kadisha*, in: *Encyclopaedia Judaica* 9, s. 82.

²⁶⁵ AŽMP, ŽNO Rakovník, *Stanovy Israelského spolku dam 1893*, sign. 28880.

²⁶⁶ AŽMP, ŽNO Prostějov, *Stanovy Spolku zbožných žen 1863*, sign. 63237.

²⁶⁷ *Statuten der Prager israel. Beerdigungs-Brüderschaft*, Praha 1901, s. 3–4.

Závěr

Na tomto místě bych ráda shrnula dosažené poznatky. Hlavním cílem předkládané studie bylo na příkladu Svatého spolku v Roudnici nad Labem přiblížit doposud opomíjenou problematiku instituce Chevra kadiša, a to na základě studia příslušných archivních materiálů a metod historického výzkumu. V teoretické části bakalářské práce jsem nejprve stručně nastínila historický vývoj spolku Chevra kadiša, abych následně mohla zasadit počátky i činnost roudnického Svatého společenství do obecného kontextu formování „pohřebních bratrstev“. Následně jsem na základě studia dostupné literatury a zejména rozboru dochovaného pramenného materiálu přiblížila historii roudnické židovské obce do roku 1914. V průběhu dlouhého devatenáctého století se roudnická kehila proměnila z jedné z největších (a snad i nejvýznamnějších) mimopražských obcí na středně velkou, rychle se zmenšující komunitu, neboť její populace byla znatelně ovlivněna tehdejšími migračními tendencemi. Tato skutečnost se pochopitelně promítla jak na velikosti, tak organizaci zdejšího Svatého spolku.

Přesné stáří roudnické Chevry nelze spolehlivě určit, její působení však dle dochovaných epigrafických pramenů spadá minimálně do devadesátých let šestnáctého století. Zdá se ale, že ještě kolem roku 1651 zastával úkol pohřbívat zesnulé souvěrce jedinec, hrobník, snad pověřený kehilou. Již v druhé polovině sedmnáctého století roudnická Chevra kadiša vedle pohřbívání, což bylo vždy jejím prvořadým posláním, poskytovala také jistou péči nemocným. Za předpokladu, že organizace datuje své počátky druhé poloviny sedmnáctého století, pak se v rámci schématu historického vývoje „pohřebních bratrstev“, jak jej navrhl Jacob R. Marcus, řadí do druhé fáze (1655–1750).

Souběžně s Chevrou vzniká v rámci roudnické židovské obce sociální skupina, jejímž členům dodává charakter poslání spolku, *gmilut chasadim*, status morálních elit. S ohledem na stav dochování pramenné základny jsem čtenáře detailněji seznámila se složením členské základny z let 1848 a 1893, a to jak za využití pramenů vzniklých z přímé činnosti spolku, tak např. za pomoci pramenů hromadné povahy. Nashromážděná data ukazují, že na činnosti Svatého sdružení participovali lidé z rozličných sociálních vrstev, nikoliv pouze ti nejvzdělanější či nejvýznamnější členové komunity, jak občas mylně uvádí některé studentské práce. Na druhé straně je však nutné konstatovat, že mezi spolkové elity (předsednictvo, výbor) pronikají téměř výhradně příslušníci nejmajetnějších vrstev společnosti. To bylo minimálně do

roku 1892 dáno také spolkovými stanovami, které požadovali, aby byli členové předsednictva dobře majetkově situovaní.

Chevre kadiša byla organizována na základě *takanot*, spolkových stanov. Pro roudnické bratrstvo se zachovaly stanovy z let 1864, 1892 a 1898. Možnosti jejich srovnání se stanovami jiných Chevrot jsou vcelku široké.

V průběhu druhé poloviny devatenáctého století se společenství z hlediska vnitřní organizace i hierarchizace vcelku markantně proměnilo. V první řadě se liberalizoval proces volby představenstva a jiné interní procesy. Dále, dle stanov z roku 1892 i 1898 se členy spolku mohli stát jak obyvatelé lokální komunity, tak Židé žijící mimo Roudnici – to se ještě v polovině devatenáctého století, v době největší slávy a početního růstu roudnické komunity, zdálo spíše nepředstavitelné. Zpětně mohou tyto změny až působit dojmem, že byly jakousi strategií, jak v časech velkého odlivu židovského obyvatelstva Svatý spolek zachovat.

Jsem si vědoma skutečnosti, že práce na několika místech nabírá rázu ryze popisného. Na druhé straně však může představovat pro potencionální badatele zajímavější se o problematiku Chevre kadiši jistý zdroj srovnání a vzhledem k malé zpracování tématiky snad také zdroj informací.

Seznam pramenů a literatury

Nevydané prameny

Národní archiv

Fond Česká komora, sign. 1726 III/ c 18

fond České gubernium – Knihy židovských familiantů, sign. HBF XIV/V, inv. č. 134

fond České gubernium – Knihy židovských familiantů, sign. HBF XIV/VII, inv. č. 136

fond Nová manipulace, sign. J 7/40, k. č. 268

fond Stará manipulace, sign. J 4 7a

fond Stará manipulace, sign. J 4/ 48, k. č. 948

fond Stará manipulace, sign. R 12/ 7, k. č. 1925

fond Stará manipulace, sign. R 12/ 24, k. č. 1926

fond Staré české místodržitelství, sign. 1714 X/ m 21

fond Soupisy židů (HBS): Soupis židů 1811, inv. č. 108, kn. č. 6.

fond Židovské matriky (HBMa): Matrika narozených 1788–1824, inv. č. 1790

fond Židovské matriky (HBMa): Matrika narozených 1840–1865, inv. č. 1791

fond Židovské matriky (HBMa): Matrika zemřelých 1789–1828, inv. č. 1798

fond Židovské matriky (HBMa): Matrika zemřelých 1874–1896, inv. č. 1799

fond Židovské matriky (HBMa): Matrika zemřelých 1896–1941, inv. č. 1800

Státní oblastní archiv Litoměřice

fond Velkostatek Roudnice nad Labem, inv. č. 141

fond Velkostatek Roudnice nad Labem, inv. č. 143

fond Velkostatek Roudnice nad Labem, inv. č. 144

fond Velkostatek Roudnice nad Labem, inv. č. 331

Státní okresní archiv Litoměřice se sídlem v Lovosicích

fond Archiv města Roudnice nad Labem, inv. č. 10

fond Archiv města Roudnice nad Labem, inv. č. 75

fond Archiv města Roudnice nad Labem, inv. č. 147

fond Archiv města Roudnice nad Labem, inv. č. 1355

Archiv Židovského muzea v Praze

Fond Zemské židovstvo v Čechách

- fasc. XVI – XIV

fond Židovská náboženská obec Brandýs nad Labem
fond Židovská náboženská obec Jičín
fond Židovská náboženská obec Mladá Boleslav
fond Židovská náboženská obec Polná
fond Židovská náboženská obec Přerov
fond Židovská náboženská obec Roudnice nad Labem
fond Židovská náboženská obec Slaný
fond Židovská náboženská obec Volyně

Vydané prameny

Ivana EBELOVÁ (ed.), *Soupis židovských familiantů v Čechách z roku 1783, V. Čáslavský kraj, Klatovský kraj, Rakovnický kraj*, Praha 2005.

Statuten der Prager israel. Beerdigungs-Brüderschaft, Praha 1856.

Statuten der Prager israel. Beerdigungs-Brüderschaft, Praha 1901.

Literatura

BONDY, Bohumil – DVORSKÝ, František (ed.), *K historii Židů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I, 906-1620*, Praha 1906

ČECH, Pavel – SLÁDEK, Pavel, *Transkripce a transliterace hebrejštiny: Základní problémy a návrhy jejich řešení*, in: *Listy filologické* 132 (3/4), 2009.

DAMOHORSKÁ, Pavel – NOSEK, Bedřich, *Židovské tradice a zvyky*, Praha 2010.

DOLEŽELOVÁ, Jana – ŠEDINOVÁ, Jiřina – PUTÍK, Alexandr, *Židovské tradice a zvyky*, Praha 1992.

FEDERER, Richard, *Episoda z dějin židů roudnických*, in: *Kalendář česko-židovský* 40, Praha 1920/1921, s. 19–23.

FEDERER, Richard, *Kterak zachránili židé Roudnici*, in: *Kalendář česko-židovský* 41, Praha 1921/1922, s. 106–112.

FEDERER, Richard, *O roudnických židech za války třicetileté a po ní*, in: *Kalendář česko-židovský* 42, Praha 1923/1924, s. 43–56.

FEDERER Richard, *Roudničtí židé po třicetileté války. Roudničtí rabíni*, in: *Kalendář česko-židovský* 44, Praha 1924/1925, s. 180–192.

- FEDERER, Richard, *Závěrečná kapitola o židech roudnických*, in: Kalendář česko-židovský 46, Praha 1926/1927, s. 182–198.
- FIEDLER, Jiří, *Židovské památky v Čechách a na Moravě*, Praha 1992.
- FIEDLER, Jiří – PAŘÍK, Arno, *Staré židovské hřbitovy*, Praha 1991.
- FLESCHE, Heinrich, *Die Statuten der Chewra Kadischa Neu-Raussnitz*, in: Monatschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums, Frankfurt am Main 1926 70, s. 167–181;
- FLESCHE, Heinrich, *Das Alte Chewra Kadischa Protokoll der Gemeinde Eibenschitz*, in: Hikkis jüdischer Volkskalender für das Jahr 5684, 1923, s. 61–71.
- FLESCHE, Heinrich, *Zur Geschichte des mährischen Heiligen Vereins (Chewra Kadischa)*, in: Jahrbuch der Jüdisch-literarischen Gesellschaft 22, Frankfurt am Main 1930, s. 217–258.
- GOLDBERG, Sylvie-Anne, *Crossing the Jabbok: Illness and Death in Ashkenazi Judaism in Sixteenth through Nineteenth-Century Prague*, California 1996.
- GOLDBERG, Sylvie-Anne, *Women and Hevra kadissha*, in: Encyclopaedia Judaica, Vol Her-Int, Jerusalem 2007, s. 82.
- HAIDLER, Jaroslav Achab, *Židovské hřbitovy a pohřbívání*, Praha 2019.
- HALLOTE, Rachel, *Burial, and Afterlife in the Biblical World*, New York 2001.
- HAMÁČKOVÁ, Vlastimila – PAŘÍK, Arno, *Pražské židovské hřbitovy: Prague Jewish cemeteries = Prager jüdische Friedhöfe*, Praha 2008.
- HERMAN, Jan – LAMED, Meir, *Bohemia*, in: Encyclopaedia Judaica 4, Jerusalem 2007, s. 39.
- HORÁKOVÁ, Jana, *Diskuze o talmudickém původu Chevra kadiša v časopisech Allgemeine Zeitung des Judentums, Die Neuzeit a Oesterreichische Wochenschrift*, in: Theatrum Historiae 22, Pardubice 2018, s. 147–165.
- JAKUBEC, Pavel – ROZKOŠNÁ, Blanka, *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*, Praha 2004.
- KIEVAL, Hillel J., *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870-1918*, Praha 2011.
- KATZ, Jacob – COOPERMAN, Bernard Dov, *Tradition and crisis: Jewish society at the end of the Middle Age*, New York 2000.

- KRAEMER, David Charles, *The Meanings of Death in Rabbinic Judaism*, London 2000.
- KOPIČKA, Pavel – LEGNEROVÁ, HANA, *Social and Economic Relations, in the Town of Roudnice nad Labem (Raudnitz), 1592 –1619*, in: *Judaica Bohemiae* 41, Praha 2005, s. 5–43.
- KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2011.
- LEGNEROVÁ, Hana, *Self Government of Jewish Communities in Nobility-Owned Towns in the Second Half of the Seventeenth and Beginning of the Eighteenth Centuries – Roudnice nad Labem (Raudnitz), Postoloprstý (Postelberg) and Údlice (Eidlitz)*, in: *Judaica Bohemiae* 39, Praha 2004, s. 5–43.
- LÖWY, E. F., *Dějiny Židů v Roudnici nad Labem*, in: Hugo GOLD (ed.), *Die Juden und Judengemeinden Böhmens in Vergangenheit und Gegenwart*, Prag/ Brün 1935, s. 526.
- MARCUS, Jacob Rader, *Communal Sick-Care in the German Ghetto*, Cincinnati 1947.
- MARTIŇÁKOVÁ, Pavla, *Pražská Chevra kadiša*, Praha 2000. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Husitská teologická fakulta. Katedra biblistiky a judaistiky.
- MARCUS, Jacob Rader, *The Triesch Hebra Kaddisha*, Cincinnati 1946.
- MUNELES, Otto – VILÍMKOVÁ, Milada, *Starý židovský hřbitov v Praze*, Praha 1955.
- NEWMAN, Ja'akov – SIVAN, Gavri'el – NOSEK, Bedřich – PAVLÁT, Leo – ZISS, Daniel, *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*, Praha 1992.
- PÁNEK, Jaroslav (ed.), *Václav Březan – Životy posledních Rožmberků II*, Praha 1985.
- PAŘÍK, Arno, *Pražské židovské hřbitovy: Prague jewish cemeteries = Prager jüdische Friedhöfe*, Praha 2003.
- PĚKNÝ, Tomáš, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, Praha 2001.
- PĚŠÁK, Václav, *Die Judengemeinde zu Raudnitz a. d. Elbe im Jahre 1726*, in: *Společnost pro dějiny Židů v Československé republice* 4, Praha 1932, s. 333–352.
- POSNER, Raphael, *Charity as Zedakah*, in: *Encyclopaedia Judaica*, Vol. 4 Blucof, Jerusalem 2007, s. 570–571.
- PUTÍK, Alexandr, *Dějiny židů v českých zemích v 10.-18. století*, Praha 2015.
- RABINOWITZ, Louis Isaac, *Hevra (Havurah) Kaddisha*, in: *Encyclopaedia Judaica*, Vol Her-Int, Jerusalem 2007, s. 81–82.

REICH, Isidor, *Slavnostní spis u příležitosti 60letého trvání dobročinného spolku Chevra kadiša židovské náboženské obce ve Znojmě*, Znojmo 1929.

REICH, Isidor, *Geschichte der Chewra Kadisha zu Boskovic: Aus Anlass des 125. Jahrzeitages des Machzis-Haschekel ... 5691-1931*, Boskovice 1931.

SCHAUSS, Hayym, *The lifetime of a Jew throughout the ages of Jewish history*, New York 1950.

SLÁDEK, Pavel, *Malá encyklopedie rabínského judaismu*, Praha 2008.

STEINOVÁ, Iva, *Maceva: židovský náhrobek a symbolika jeho výzdoby ve světle tradice = Matzeva: the Jewish tombstone and the symbolism of its decoration in the light of tradition*, Praha 2011.

SVOBODOVÁ, Kateřina, *Chevra Kadiša v Praze (židovské pohřební zvyklosti)*, Praha 2002. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Jana Doležalová.

TISCHLER, Maria, *Böhmische Judengemeinde 1348–1519*, in: Ferdinand SEIBT (ed.) *Die Juden in den böhmischen Ländern*, München/Wien 1983.

TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy*, Praha 1897.

VILÍMKOVÁ, *Židovské město pražské*, Praha 1993.

Internetové zdroje

<http://chewra.com/keshetnew/kweb/kategorie.aspx?kid=2>

<http://www.vugtk.cz/plany/cs/seznam/>

<https://bmsj.eu/>

http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/B%C3%84CHER_Rudolf_8.1.1856-22.2.1915

Seznam příloh

***Příloha č. 1:** Pidjon nefěš 5608, příspěvky členů Svatého společenství pro rok 1848*

***Příloha č. 2:** Abecední seznam členů Chevry kadiši z roku 1848 + přehled způsobů obživy*

***Příloha č. 3:** Pidjon nefěš 1893*

***Příloha č. 4:** Abecední seznam členů Chevry kadiši z roku 1893 + přehled způsobů obživy*

Příloha č. 1: Pidjon nefesh 5608, členské příspěvky členů Svatého společenství pro rok 1848

| <i>f</i> | <i>x</i> | נאכט־עגליך איינקאסירט ²⁶⁸ | <i>f</i> | <i>x</i> | |
|----------|----------|--------------------------------------|----------|----------|----------------------|
| 1 | 48 | | | | ליפמן שיף |
| | | | | 36 | סיניי העללער |
| | | | | 54 | אייזק טעפפער |
| | | | | 27 | שמואל קלויז |
| | | | | 54 | ישי לייב דייטש |
| | | | | 54 | ברוך בן שמואל העללער |
| | | | 1 | 12 | זעליג פאפר |
| | | | | 18 | אברהם הרש גרויער |
| | | | | 18 | ברוך סגל |
| | | | | 18 | זלמן צטטוי |
| | | | | 18 | דוד שיף |
| | | | | 18 | וואלף וויינבערג |
| | | | | 9 | לייב בלאק |
| | | | | 54 | זלמן העללער |
| | | | | 18 | אברהם הרש טעפער |
| | | | | 18 | אהרן בער שראמעק |
| | | | | 18 | דוד לייב סגל |
| | | | | 18 | רפאל לוי ענגל |
| | | | | 36 | מרדכי פאטעק |
| | | | | 36 | זלמן הערשמאן |
| | | | 1 | 45 | חיים פויסיק |
| | 18 | | | | וואלף פאטעק |
| | | | | 9 | וואלף דייטש |
| | | | | 18 | שימעון בער שיף |
| | | | | 18 | שימעון פאפר |
| | | | | 18 | זעליג פליישר |
| | | | | 18 | ליזר פרייד |
| | | | | 36 | אהרן ציטטוי |
| | | | 1 | 12 | איסרל העללער |
| | 25 | | | | משה בן יאקב בלאק |
| | | | | 36 | אייזק העללער |
| | | | | 9 | העשל ערבען |
| | | | | 54 | יוסף פאפר |
| | | | | 36 | מהו כ חיים גליקזיגל |
| | 18 | | | | שמואל הרש פישל |
| | | | | 36 | יוסף לאנגר |
| | | | | | מענדל גלאזר |
| | | | | 27 | לעמל טאפר |
| | | | | 18 | יוסף מייסנר |
| | | | | 36 | משה פרייד |
| | | | | 18 | זיסקינד דייטש |
| | | | | 54 | יצחק לייב בראדע |
| | | | | 36 | משה בן כ לייב בלאק |
| | | | | 18 | מטיח פרייד |
| | | | | 36 | דוד געלנר |

²⁶⁸ Nachträglich einkassiert.

| | | | | |
|---|----|---|----|------------------------|
| | 18 | | | יאקב אייזענמאן |
| | 18 | | | יואל מייסנר |
| | | | 18 | ליב שיף |
| | | | 18 | ישראל כהן |
| | 54 | | | איסרן שולהוף |
| | | | 36 | יוסף זינגר |
| | | | 18 | מרדכי העללער |
| | 32 | | | זלמן לעווי |
| | | | 96 | ליב טעפפער |
| | | | 18 | ליב סגל |
| | | | 36 | שמואל פאטעק |
| | | | 9 | שמואל כהן |
| | | | 18 | משה העללער |
| | | | 27 | אהרן כהן |
| | | | 54 | פייש שיף |
| | | 1 | 12 | זלמן פאפר |
| | | 1 | 46 | משה עפשטיין |
| | | | 36 | דוד ליב פאפר |
| | | | 54 | בצאלל בראדה |
| | 54 | | | משה טעפפער |
| | 18 | | | מאכל ענגל |
| | | | 9 | שימעון בינדר |
| | | | 18 | בנימן ליב בוכבינדר |
| | 18 | | | יעקב ליב שנאבל |
| | | | 50 | וואלף פאללאק |
| | | | 18 | וואלף העללר |
| | | | 18 | יודא פלאשנר |
| | | | 18 | זעליג פלנץ |
| | | | 18 | יאקב העללר |
| | | | 18 | ליזר כהן |
| | | | 18 | מטיח פאטעק |
| | 18 | | | לעמל טעפר |
| | 18 | | | ליב שראם |
| | | | 18 | משה בן כ אברהם טעפר |
| | | | | מענדל ליב ערבען |
| | | | 9 | זעליג אנשבאך |
| | | | 18 | דוד בן כ שימעון שיף |
| | 54 | | | מרדכי שולהוף |
| | | | 18 | מענדל פליישר |
| | 18 | | | דוד קלאבר |
| | | | | ליזר דייטש |
| | 18 | | | לוי זינגר |
| | | | 36 | חיים בן כ דוד ליב שראם |
| | | | 18 | דוד בן כ שמואל ענגל |
| | | | | וואלף קיניג |
| | 9 | | | משה קיניג |
| 2 | 42 | | | דאקטאר |
| | 18 | | | יאקב שראם |
| | 18 | | | ישי ריטטער |

Příloha č. 2: Abecední seznam členů Chevry kadiši z roku 1848 + přehled způsobů obživy

| Zaměstnání | Jméno | Příjmení |
|--|----------------|-----------------------|
| Armer | Seligman | Anschbach |
| Hausierer | Simeon | Binder |
| Hausierer | Löbl | Blak |
| Hausierer | Moses | Blak |
| Handelsmann | Moses | Blak |
| Händler | Samuel | Brode |
| Händler | Isak | Brode |
| Hausierer | Benjamin | Buchbinder |
| Handelsmann | Isais | Deutsch |
| Hausierer | Wolf/ Wolfgang | Deutsch |
| Bäcker | Israel | Deutsch |
| Hausierer | Jakob | Eisenmann |
| | David | Engel |
| Marktkrämer | Michael | Engel |
| | Rafael | Engel |
| Lederhändler | Moises | Epstein |
| Hausierer | Israel | Erben |
| Lehrer | Emanuel | Erben |
| Hausierer | Samuel | Fischer |
| Bändermacher, Händler | Seligman | Flanz |
| Trödler | Juda | Flaschner |
| Tabakverleger | Emanuel | Fleischer |
| Hausierer | Seligman | Fleischer |
| Schneidermeister | Lazar | Freud |
| Schneidermeister | Mathes | Freud |
| Hausierer | Moises | Freud |
| Fleischhauer | Emanuel | Glaser |
| Glashändler | Joachim | Glückzügel |
| Händler | Abraham | Grauer |
| Wollhändler | Baruch | Heller |
| Bäckermeister | Isak | Heller |
| Handelsmann, Jüdischer Bezirk Steuereinnahmer | Israel | Heller ²⁶⁹ |
| Lederhändler | Israel | Heller |
| Hausierer | Jakob | Heller |
| Hausierer | Markus | Heller |
| Hausierer | Salomon | Heller |
| Lederhändler | Samuel | Heller |
| Wollhändler | Wolf | Heller |
| Hausierer | Salomon | Herschmann |
| Hausierer | David | Kellner |
| Hausierer | David | Klauber |
| Händler | Samuel | Klaus |
| Lederhändler | Aron | Kohn |
| Schuhmachermeister | Israel | Kohn |
| Hausierer | Samuel | Kohn |
| Hausierer | Moses | König |

²⁶⁹ Syn Seligmanna Hellera.

| | | |
|---------------------|---------------|-----------------------|
| Armer | Wolf | König |
| Pferdehändler | Josef | Langer |
| | Salomon | Löwy |
| Webermeister | Joel | Meisner |
| Webermeister | Josef | Meisner |
| Hausierer | Markus | Patek |
| Handschuhmacher | Wolf | Patek |
| Handschuhmacher | Samuel | Patek |
| Handelsmann | Wolf /Wilhelm | Pollak |
| Handschuhmacher | David | Popper |
| Hausierer | Josef | Popper |
| Handelsmann | Salomon | Popper |
| Hausierer | Simeon | Popper |
| Leinwandhändler | Seligman | Popper |
| Hausierer | Isaias/ Simon | Ritter |
| Standkrämer | David | Schiff |
| Hausierer | David | Schiff ²⁷⁰ |
| | Löbl | Schiff |
| Händler | Lipman | Schiff |
| Hausierer | Simeon | Schiff |
| Händler | Veit | Schiff |
| Hausierer | Jakob | Schnabel |
| Buchbinder | Jakob | Schram |
| Hausierer | Joachim | Schram |
| Hausierer | Lipman | Schram |
| Hausierer | Aron | Schramek |
| Lehrer | Israel | Schulhof |
| Hausierer | Moritz | Schulhof |
| | Baruch | Segal |
| | David | Segal |
| | Löbl | Segal |
| Kaufmann | Josef | Singer |
| Weinbrenner | Löwy/ Leopold | Singer |
| Hausierer | Aron | Schramek |
| Handelsmann | Joachim | Tausig |
| Hausierer | Abraham | Töpfer |
| Hausierer | Ascher | Töpfer |
| Lederhändler | Isak | Töpfer |
| Fleischhauermeister | Löbl | Töpfer |
| Schneidermeister | Moises | Töpfer ²⁷¹ |
| Hausierer | Moises | Töpfer |
| Handelsmann | Aron | Zittau |
| Schnittwarenhändler | Solomon | Zittau |
| Schuhmachermeister | Wolf | Weinberg |
| Doktor | | |

SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Archiv města Roudnice nad Labem, *Seznam židovského obyvatelstva 1839–/1860/*, inv. č. 10, sine sign.

²⁷⁰ Syn Simeona Schiffa.

²⁷¹ Syn Abrahama Töpfera.

Příloha č. 3: Pidjon nefes 1893

| פדין נפש תרג | | |
|----------------------------------|---|----|
| Herr Cultusvorstnd Dr. A. Eisler | | 50 |
| Ehrwürden Herr Rabbiner M. Klatz | | 10 |
| Bernard Bondy | | 40 |
| A. Weil | | 50 |
| Latzar Reich | | 10 |
| Rafael Steiner | | 50 |
| Seligman Weinberg | 1 | |
| Elias Kohn | | |
| Gabriel Deutsch | | 30 |
| Josef Stadler | | 50 |
| Dr. H. Weinberg | | 50 |
| Leopold Kellner | | |
| Josef Schiff | | |
| Leopold Buchbinder | | |
| Abraham Buchbinder | | |
| Ahron Cohn | | 54 |
| I. S. Löwy | | 50 |
| Josef Löwy | | |
| Philipp Neumann | | 30 |
| Nathan Löbl | | 54 |
| Josef Jilofsky | | 30 |
| Sal. Mestetz | | 50 |
| Latzar Kohn | | 10 |
| Si. Richter | | |
| Ad. Abeles | | 40 |
| Em. Grünhut | | |
| Carl Tausig | | 50 |
| Math. Abeles | | 20 |
| Adalbert Braun | | 50 |
| Ign. Pollak | | 50 |
| Ignatz Kohn | | 20 |
| Ludwig Weinberg | | 50 |
| Adolf Braun | | 50 |
| Karl Popper | 1 | |
| Rud. Bächer | | 50 |
| Sam. Black | | 50 |
| Karl Straschnof | | 50 |
| Dr. A. Stein | | 50 |
| Gabriel Schiff | | 50 |
| Rudolf Pollak | 2 | |
| Josef Kohn | | 50 |
| Leop. Katz | | 40 |
| Dr. H. Steiner | | 40 |
| Ludwig Richter | | |
| David Fleischer | | 50 |
| Ernst Brode | | 50 |
| M. Sahr | 1 | |

| | | |
|--------------------|---|----|
| Leop. Heller | | 50 |
| Adolf B. Eisler | 1 | |
| Otto Weinberg | | 50 |
| Julius Stadler | | 50 |
| Samuel Schiff | | 20 |
| Mar. Epstein | 1 | |
| Jak. Buchbinder | | |
| Carl Fürth | | 50 |
| S. Sabatt | | 50 |
| Heinrich Mestetz | | |
| Markus Katz | | 20 |
| Gustav Stadler | | 50 |
| Josef Reichler | | 20 |
| Emil Pollak | | 50 |
| Phil. Seidler | | 50 |
| Isidor Seidler | | |
| David L. Schiff | | 50 |
| Phil. Ritter | | |
| Adolf Hammerschlag | 1 | |
| Alfried Freund | | 50 |
| Simon Kellner | | 30 |
| Oskar Straschnof | | 50 |
| Dr. A. Stein | 1 | |
| Arth. Schiff | | |
| Alphons Pollak | | 56 |

AŽMP, ŽNO Roudnice nad Labem, *Kniha pokladní/ seznam členů/ 1848–1893*, sign. 53089, nefóliováno.

Příloha č. 4: Abecední seznam členů Chevry kadiši z roku 1893 + přehled způsobů obživy

| Zaměstnání | Jméno | Příjmení |
|---------------------------------------|--------------|-----------------|
| Kupec | Adolf | Abeles |
| Kupec | Mathias | Abeles |
| Fabrikant | Rudolf | Bächer |
| | Samuel | Black |
| Fabrikant, bývalý starosta | Bernard | Bondy |
| Privátník | Adalbert | Braun |
| Obchodník, nájemce knížecího dvora | Adolf | Braun |
| | Ernst | Brode |
| Soukromník | Abraham | Buchbinder |
| Obchodník s galanterií | Jakob | Buchbinder |
| | Leopold | Buchbinder |
| | Ahron | Cohn |
| Kantor | Gabriel | Deutsch |
| Doktor medicíny a filozofie, lékař | Adolf | Eisler |
| Privátník | Adolf B. | Eisler |
| | Markus | Epstein |
| Kupec | David | Fleischer |
| Obchodník, výrobce likérů | Alfried | Freund |
| Kupec | Carl | Fürth |
| | Emanuel | Grünhut |
| Kupec | Adolf | Hammerschlag |
| Privátník | Leopold | Heller |
| Obchodník | Josef | Jilofsky |
| Výrobce rosolia | Leopold | Katz |
| Podomní obchodník, na odpočinku | Marek | Katz |
| Rabín | Moritz | Klatz |
| Podomní obchodník | Lepold | Kellner |
| Obchodník | Simon | Kellner |
| Obchodník | Elias | Kohn |
| Obchodník | Ignatz | Kohn |
| Obchodník | Josef | Kohn |
| Soukromník | Latzar | Kohn |
| Obchodník | Nathan | Löbl |
| Obchodník | Joachim S. | Löwy |
| Obchodník | Josef | Löwy |
| Kupec | Heinrich | Mestetz |
| Sklářský mistr, kupec | Salomon | Mestetz |
| Řídící učitel na odpočinku | Philip | Neumann |
| | Alphons | Pollak |
| Fabrikant | Emil | Pollak |
| Privátník | Ignatz | Pollak |
| Fabrikant | Rudolf | Pollak |
| Kupec | Karl | Popper |
| Podomní obchodník | Ludwig | Richter |

| | | |
|--|-------------|------------|
| Krejčí | Sigmund | Richter |
| | Philip | Ritter |
| Vrchní učitel na odpočinku | Latzar | Reich |
| Kupec | Josef | Reichler |
| Obchodník | Salomon | Sabatt |
| Obchodník se střížným sbožím | Moritz | Sahr |
| | Isidor | Seidler |
| Obchodník | Philip | Seidler |
| | Arthur | Schiff |
| Obchodník | David L. | Schiff |
| Obchodník | Gabriel | Schiff |
| Kupec | Josef | Schiff |
| Kupec | Samuel | Schiff |
| Majitel velkoobchodu suken | Gustav | Stadler |
| Kupec, soukromník | Josef | Stadler |
| Kupec | Julius | Stadler |
| Doktor práv, advokát | Adolf | Stein |
| | Dr. H. | Steiner |
| Košérák | Rafael | Steiner |
| Obchodník | Karl | Straschnof |
| Student práv | Oskar | Straschnof |
| Obchodník | Carl Samuel | Tausig |
| Obchodník, soukromník | Abraham | Weil |
| Doktor medicíny a filosofie, praktický lékař | Hermann | Weinberg |
| | Otto | Weinberg |
| Student | Ludwig | Weinberg |
| Soukromník | Seligman | Weinberg |

SOkA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Archiv města Roudnice nad Labem, *Sčítání lidu 1891*, inv. č. 1355, kart. 232. Část údajů byla převzata z: NA, HBMA, *Matrika zemřelých 1896–1941*, kn. č. 1800, inv. č. 1800.